

RAPPORT

2009:7

Monica Five Aarset og
Miriam Latif Sandbæk
Foreldreskap og ungdoms
livsvalg i en migrasjons-
kontekst

Monica Five Aarset og
Miriam Latif Sandbæk

Foreldreskap og ungdoms livsvalg i en
migrasjonskontekst

Institutt for samfunnsforskning

Oslo 2009

© ISF 2009
Rapport 2009:7

Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.samfunnsforskning.no

ISBN: 978-82-7763-297-1 (trykt utg.)
ISBN: 978-82-7763-298-8 (elektronisk utg.)
ISSN: 0333-3671

Innhold

Forord	5
Sammendrag	7
1. Innledning.....	13
Bakgrunn for prosjektet.....	13
Metode og utvalg	15
Rapportens oppbygning.....	21
2. Foreldreskap	23
Migrasjon som ramme for foreldreskapet.....	23
Unge selvbestemmelse og foreldreautoritet	25
Foreldreoppgaver: rådgiver og veileder.....	29
Foreldreskap i forhandling.....	31
3. Tillit, kjønn og rykte.....	33
Foreldrenes forskjellige praksiser.....	34
Dårlig rykte – kun for jenter?	36
«Vil ikke dere også at andre passer på barna deres?» – etnisk miljø som støttende og beskyttende	39
4. Ekteskap – «de unge bestemmer, men foreldrene gir sin mening»	41
«Å passe sammen».....	41
Stor variasjon	43
«Det er deres valg, vi aksepterer det ikke, men det er deres valg».....	46
5. Foreldrenes holdninger til og erfaringer med den norske skolen.....	51
Skolen som støttespiller i ulike situasjoner.....	56
Skolen som verdileverandør og ulike verdikonflikter	60

6. Transnasjonale strategier	65
Valg om å ta barna ut av den norske skolen.....	65
7. Refleksjoner rundt foreldresamarbeid.....	73
Foreldresamarbeid - hvordan og for hvem?	73
Praktiske innspill i forbindelse med foreldresamarbeid	78
Videre forskning	79
Litteratur	81

Forord

Hensikten med dette prosjektet er å fremskaffe mer informasjon om foreldres perspektiver på ungdoms holdninger og verdier i forhold til tema som likestilling, kjærlighet og familiedannelse. Prosjektet er en forlengelse av kunnskapsstatusen *Ungdom med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg - en kunnskapsstatus* som Institutt for samfunnsforskning (ISF) har utført på oppdrag av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) i 2008.

Bakgrunnen for prosjektet er IMDis behov for kunnskap og verktøy i forbindelse med gjennomføring av en ordning med minoritetsrådgivere i videregående skoler. Etableringen av en minoritetsrådgiverordning utgjør tiltak 4 i regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap (Barne- og likestillingsdepartementet 2007).

Vi retter en takk til IMDi, spesielt Solfrid Lien i Forebyggingsenheten og Katarina Heradstveit i Analyse og tilskuddsenheten, for godt samarbeid. Takk også til Hilde Lidén, Anja Bredal og Kari Steen-Johnsen ved ISF som har bidratt med verdifulle kommentarer til tidligere utkast. Videre ønsker vi å takke alle dere som har gjort dette prosjektet mulig. For det første en takk til alle kontaktpersoner som har hjulpet oss med å rekruttere foreldre til fokusgruppesamtalene og ordnet med lokaler. Dere har gjort arbeidet mye lettere for oss. For å sikre deltakernes anonymitet nevnes heller ikke dere ved navn. Og sist, men ikke minst en stor takk til alle foreldrene som har deltatt på fokusgruppesamtalene. Takk for at dere har vært så sjenerøse med deres tid, erfaringer og tanker.

Oslo, mai 2009

Monica Five Aarset og Miriam Latif Sandbæk

Sammendrag

Unge med innvandrebakgrunn, hovedsakelig jenters, handlingsrom i familien er gjenstand for diskusjon og bekymring, både i forskning, i media og i politikkutforming. Samtidig er foreldrenes stemmer i stor grad fraværende i den offentlige debatten, og foreldrenes situasjon i verdikonflikter i familien er underbelyst i forskningslitteraturen. Hensikten med dette prosjektet er å fremskaffe mer informasjon om etniske minoritetsforeldres perspektiver på ungdoms holdninger og verdier i forhold til tema som likestilling, kjærlighet og familiedannelse.

Funnene i denne rapporten er basert på fokusgruppeintervjuer med foreldre med bakgrunn i samfunn som tradisjonelt sett har vært preget av andre, ofte mer hierarkisk organiserte kjønns- og generasjonsrelasjoner enn det norske.

Prosjektet er igangsatt i forbindelse med gjennomføringen av en minoritetsrådgiverordning i videregående skoler (tiltak 4 i *Handlingsplanen mot tvangsekteskap*, Barne- og likestillingsdepartementet 2007). IMDi har 30 minoritetsrådgivere ved utvalgte skoler i åtte fylker som skal arbeide forebyggende mot tvangsekteskap. Minoritetsrådgivernes skal arbeide både individuelt og systemrettet, med individuell oppfølging i skolesituasjonen og etablering av avtaler med aktuelle samarbeidspartnere på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå, samt med frivillige organisasjoner (ibid.). IMDi etterlyser i denne sammenheng kunnskap om hvordan ungdom og foreldre med innvandrebakgrunn opplever at ungdoms holdninger og verdier blir påvirket og utviklet på sentrale områder som likestilling, kjærlighet og familiedannelse. Da minoritetsrådgiverne også skal bidra til dialog mellom minoritetsforeldre og skole, blant annet gjennom å etablere foreldrenettverk¹, har det å belyse foreldrenes perspektiver på skolens rolle som verdileverandør og samarbeidspartner i oppdragelsen stått sentralt i prosjektet.

Prosjektet er en forlengelse av prosjektet *Dialogarbeid i skolen om verdikonflikt og livsvalg* som Institutt for samfunnsforskning (ISF) har utført på oppdrag av IMDi i 2008 (Aarset, Lidén og Seland 2008, Aarset 2008). Pro-

---

1. <http://www.imdi.no/no/Tvangsekteskap/Minoritetsradgivere/> [Lesedato: 11.5.2009]

sjektet var todelt, og bestod for det første av en kunnskapsoversikt med en gjennomgang av relevant forskning fra Norge, Sverige og Danmark de siste 10 - 12 årene om verdikonflikt, normdannelse og livsvalg i handlingsfeltet mellom familie, jevnaldrende og skolen. Det ble lagt særlig vekt på kunnskap om spenning og konflikt mellom grunnleggende verdier knyttet til kjønnsroller og autonomi. I tillegg gjennomførte ISF en avgrenset kvalitativ studie bestående av fokusgrupperintervjuer med ungdom om deres håndtering av verdikonflikter.

Ett av de sentrale funnene i kunnskapsoversikten var at foreldrenes situasjon i verdikonflikter i familien er underbelyst i forskningslitteraturen. Videre peker kunnskapsoversikten på at det eksisterer lite forskning om samarbeid mellom foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn og skole i forbindelse med verdikonflikter. Forskningslitteraturen belyser i liten grad betingelser for å skape dialog mellom skole og foreldre når det gjelder verdikonflikter knyttet til oppdragelse, livssyn og livsvalg. På bakgrunn av dette har IMDI bedt ISF gjennomføre fokusgrupper med foreldre for å fremskaffe mer informasjon om foreldrenes perspektiver.

Datamateriale

Funnene i denne rapporten er basert på fem fokusgruppeintervjuer med til sammen 28 foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn, gjennomført i januar 2009. Da rapporten er basert på et begrenset utvalg minoritetsforeldre, gir materialet først og fremst grunnlag for å reise viktige problemstillinger og vise til en bredde i erfaringer og vurderinger.

Foreldrene har bakgrunn fra Irak (Kurdistan), Kongo, Pakistan, Somalia og Tyrkia. De har dermed bakgrunn i samfunn som tradisjonelt sett har vært preget av andre, ofte mer hierarkisk organiserte kjønns- og generasjonsrelasjoner enn det norske.

Flertallet av foreldrene var kommet til Norge i voksen alder. Noen var kommet enten som arbeidsinnvandrere eller som familiegjenforente med arbeidsinnvandrere allerede tidlig på 70-tallet, mens flere var kommet som flyktninger i løpet av de siste ti årene. Det var dermed stor variasjon blant deltakerne, og dette har selvfølgelig stor betydning for hvilke utfordringer og problemstillinger de møter som foreldre.

Balansekunstner

I denne rapporten peker vi på noen av de utfordringer en minoritets- og migrasjonskontekst gir foreldrene og hvilke rammer denne konteksten setter for foreldreskapet. Migrantforeldre møter ikke bare nye måter å organisere samfunnet på, men også nye måter å forstå og organisere familie og barneoppdragelse på. En rekke sosiale, kulturelle og strukturelle forhold i både Norge og

opprinnelseslandet er med på å utgjøre konteksten for foreldreskapet. Som helhet synliggjør rapporten hvordan foreldrene befinner seg i en forhandlings-situasjon mellom ulike forståelser av det å være foreldre, og at de balanserer en rekke hensyn, verdier, normer og forståelser i sin utøving av foreldreskap. Majoritetens dominerende diskurser er med å forme sosialiseringsspraksisene i minoritetsfamilier, men disse tilpasses samtidig internaliserte oppdragelses- og familiepraksiser. Annick Prieur (2004) bruker begrepet «balansekunstnere» for å beskrive hvordan unge med innvandrerbakgrunn står i krysningfelt mellom ulike forståelser av familie, identitet, og forholdet mellom autonomi og avhengighet. Foreldreintervjuene viser at betegnelsen «balansekunstnere» også er dekkene for foreldrene.

Mistenksomhet og umyndiggjøring

Kombinasjonen av det foreldrene oppfattet som det norske samfunnets fokus på å lære barn opp i deres rettigheter og majoritetsbefolkningens forestilling om innvandrerforeldre som for kontrollerende, var med på å gi foreldrene en opplevelse av at de ble umyndiggjort overfor barna sine. Frustrasjonen over dette handlet ikke dypest sett om at barna blir bevisstgjort om sine rettigheter, men om hvordan barna forstår og tolker det, og om hvordan rettighetsdiskursen ble satt i sammenheng med et negativt fokus på «innvandrerforeldre». Intervjuene viste at den tvang/frihet-diskursen som er dominerende i forståelsen av minoritetsfamilier i den norske debatten, hvor minoriteten assosieres med «tvang» og majoriteten med «frihet», og den underkommuniseringen av avhengighet og grenser, bidrar til at flere foreldre oppfattet det norske samfunnet som nærmest likegyldig og grenseløst når det gjaldt synet på hvordan ungdom skal oppdras, noe de opplevde som skremmende.

Veiledning, intimitet og tillit

Intervjuene viser at foreldrene vi snakket med er svært engasjerte i barnas livssituasjon og bruker de ressurser og strategier de har tilgjengelig for å hjelpe, støtte og veilede barna sine. Foreldrene beskrev en ideell foreldre-barn relasjon som en relasjon basert på gjensidig tillit og de beskrev forelderrollen som en rådgiver- og veilederrolle. Foreldrene satte grenser og mente de ga barna frihet innenfor grensene. De veiledet barna gjennom å snakke med dem om eventuelle situasjoner som kunne oppstå og hvordan de som foreldre eventuelt ville reagere i slike situasjoner, slik at barna selv skulle forstå hvor grensene gikk og ønske å holde seg innen for dem. Det var imidlertid ulikt hvordan de tolket og utformet veilederrollen, og hvilke grenser de satte og hvordan de forholdt seg til eventuelle brudd på grensene. Variasjonene handlet om forskjeller mellom foreldrene, men også om barnas kjønn.

Kjønnede bekymringer

Foreldrenes største bekymringer var knyttet til redsel for at barna skulle havne i dårlig miljø, at de ikke skulle klare seg på skolen og at de skulle få alkohol- og rusproblemer. Selv om dette var bekymringer som gjaldt for begge kjønn, var det imidlertid en tendens til at foreldrene hovedsakelig knyttet denne typen bekymringer til gutter. Det var en tendens til at foreldrene skilte mellom to type bekymringer knyttet til kjønn; bekymringer for hva som kan hende barna (rusavhengighet, dårlige venner, vold osv) og bekymringen for hva andre skal si og tro om dem, den ene aktuell for sønner, den andre for døtre. Det var imidlertid bekymringene for guttene de snakket mest om. Dette kan ha en sammenheng med at jentene i større grad enn guttene holdes under kontroll, og at guttene dermed står i større fare for å bli eksponert for alkohol, rus, gjengproblematikk og kriminalitet. Bekymringen for sønnene kom spesielt til uttrykk i sammenheng med skolen, i forhold til generell mistriivsel, mobbing og dårlig skoleresultater og frykt for frafall.

Kjønn og endringsprosesser

Når det gjaldt kjønn og kjønnset oppdragelse, beskrev flertallet av foreldrene at de var strengere med døtrene enn med sønner, men foreldreintervjuene synliggjorde også endringsprosesser. Flere av foreldrene var uenige i at jenter og gutter skal bli oppdratt med forskjellige regler og normer. Foreldrenes fortellinger viste imidlertid at endring kan være vanskelig fordi den kjønnede oppdragelsen i stor grad er kroppsliggjort, og på grunn av den sosiale kontrollen i nettverkene rundt familiene.

Ekteskap

Flertallet av de foreldrene vi snakket med mente at det lå i deres rolle som foreldre å veilede og rådgi barna når det gjaldt ekteskapspartner. Foreldrene satt med livserfaring de mente var nødvendig å benytte i en så avgjørende beslutning. Mange hadde en forståelse av at det ikke kun er paret selv som skal passe sammen, men at også deres familier må passe sammen. Men hvordan de forstod, fortolket og praktiserte det å rådgi og veilede, og hva de mente måtte være tilstede for at familier og enkeltindivider «passer sammen» varierte. Hvilke kriterier som må oppfylles for at en potensiell svigersønn eller svigerdatter skal være «passende» varierte; etniske bakgrunn, religion, kultur, livssyn og livsstil, kaste, språk og økonomi var blant de elementene som ble trukket frem. Det varierte også i hvilken grad foreldrene snakket ut fra hva som var «passende» for familien som helhet og hva som var «passende» for sønnen/datteren. Samtidig kunne disse nivåene være vanskelige å skille fra hverandre, da familiens beste og individets beste gjerne var overlappende. Foreldrene presiserte at det er forskjell på arrangerte ekteskap og tvangsekte-

skap, og alle var imot tvang. Flere forskere peker imidlertid på at overgangen mellom arrangement og tvang kan være flytende og vanskelig å definere. I *Arbeid mot tvangsekteskap – en veileder* defineres tvangsekteskap som:

- et ekteskap som organiseres på en slik måte at minst én av ektefellene:
- ikke har en reell mulighet, til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for represalier,
- ikke har reell mulighet til å velge en annen partner på tvers av familiens ønsker uten å bli utsatt for represalier,
- har samtykket til ekteskap etter utilbørlig press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold (s. 15)

I hvilken grad unge har reell innflytelse på sin situasjon kan være vanskelig å definere. Det kan tenkes at det noen foreldre ser på som å rådgi og veilede kan bli oppfattet som utilbørlig press av ungdom.

Skolen

Foreldrene i gruppeintervjuene var engasjerte i sine barns skolegang. Flere av foreldrene vi intervjuet var aktive i foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) og noen også i barnas fritidsaktiviteter. Foreldrene var opptatt av at barna skulle fullføre skolen, og la stor vekt på betydningen av utdanning. De poengterte at skolegang og utdanning er helt sentralt for barnas fremtid og for en vellykket integrering.

Skolen og ulike verdibrytninger

Intervjuene med foreldrene synliggjør at den grunnleggende verdibrytningen mellom hjem og skole handler om kombinasjonen av det sterke fokuset på rettigheter og selvbestemmelse i norsk barnepolitikk og i den norske barne- og ungdomsdiskursen på den ene siden, og foreldrenes opplevelse av det negative fokuset på dem som «innvandrerforeldre» på den andre. Foreldrene ser i stor grad ut til å oppleve at skolen som en sentral formidler og produsent av denne rettighetsdiskursen skolen bidrar til å undergrave foreldrenes autoritet overfor sine barn. Ut fra hva dette utvalget av minoritetsforeldre fortalte ser det ut til at mer spesielle problemstillinger som leirskole, kjønnsdelt svømming, halalmat osv springer ut av denne grunnleggende verdibrytningen.

Det som det kanskje var vanskeligst å få foreldrene til å snakke om var hvordan de så på skolens eventuelle rolle i verdibrytninger mellom foreldre og barn. Det var ikke vanskelig fordi foreldrene ikke ville snakke om det, men snarere fordi de ikke så skolen som en relevant aktør i denne typen situasjoner og konflikter. Skolen ble av mange av foreldrene sett på som «barna beskytter» mot foreldrene og som en aktør som kunne virke splittende på foreldre-

barn relasjonen, og ble derfor muligens ikke sett på som en potensiell støtte-spiller for foreldrene i en del verdibrytninger og -konflikter.

Foreldresamarbeid – for hvem?

Rapporten peker på noen utfordringer og dilemmaer i forhold til etablering av foreldresamarbeid som et ledd i forebyggingen av tvangsekteskap og ekstrem kontroll. Et grunnleggende premiss for å kunne utvikle et godt foreldresamarbeid er at den følelsen mange av foreldrene ser ut til å ha av at de blir kontrollert og mistenkeliggjort må motvirkes. Videre må foreldresamarbeidet legges opp på en slik måte at foreldrenes perspektiver, erfaringer, ønsker og behov trekkes inn og vektlegges.

Skolen, foreldre, minoritetsrådgivere og elever er alle aktører som kan ha ulike ønsker og behov for hjem-skole samarbeid, og de kan ha ulike oppfatninger om hva et slikt samarbeid skal innebære. Begrepet hjem-skole samarbeid skygger over at det er flere aktører i hjemmet, og at barn og foreldre kan ha motstridende ønsker, behov og rettigheter. For skolen ligger det dermed en reell utfordring i å balansere barnas rettigheter og ønsker opp mot foreldrenes rettigheter og ønsker.

Videre peker rapporten på at samarbeidet mellom minoritetsforeldre og den videregående skole bør ses i lys av det generelle foreldresamarbeidet på disse trinnene. Foreldresamarbeid i skolen er hovedsakelig forankret i grunnskolen, og er marginalt på videregående skole. Det bør derfor diskuteres hva slags samarbeid som bør legges til henholdsvis grunnskolen og til videregående skole, og hva som bør legges til andre arenaer utenfor skolen.

Selv om god kommunikasjon mellom foreldre og skole er viktig og ønskelig, peker rapporten også på at for ungdom som opplever ekstrem kontroll i hjemmet kan skolen være det eneste frirommet de har i oppveksten. I slike situasjoner kan manglende kontakt og samarbeid mellom foreldre og skole oppleves som positivt for de unge. Dette betyr selvfølgelig ikke at skolen ikke skal etterstrebe en best mulig kontakt med foreldre, hovedpoenget må være at foreldresamarbeid på videregående skole må ta utgangspunkt i hva som er elevenes beste i ulike situasjoner.

Innledning

Bakgrunn for prosjektet

Unge med innvandrebakgrunn, hovedsakelig jenters, handlingsrom i familien er gjenstand for diskusjon og bekymring, både i forskning, i media og i politikkutforming. Samtidig er foreldrenes stemmer i stor grad fraværende i den offentlige debatten, og foreldrenes situasjon i verdikonflikter i familien er underbelyst i forskningslitteraturen. Hensikten med dette prosjektet er å fremskaffe mer informasjon om etniske minoritetsforeldres perspektiver på ungdoms holdninger og verdier i forhold til tema som likestilling, kjærlighet og familiedannelse.

Funnene i denne rapporten er basert på fokusgruppeintervjuer med foreldre med fra henholdsvis Irak (Kurdistan), Kongo, Pakistan, Somalia og Tyrkia. De har dermed bakgrunn i samfunn som tradisjonelt sett har vært preget av andre, ofte mer hierarkisk organiserte kjønns- og generasjonsrelasjoner enn det norske.

Prosjektet er igangsatt i forbindelse med gjennomføringen av en minoritetsrådgiverordning i videregående skoler (tiltak 4 i Handlingsplanen mot tvangsekteskap, Barne- og likestillingsdepartementet 2007). IMDi har 30 minoritetsrådgivere ved utvalgte skoler i åtte fylker² som skal arbeide forebyggende mot tvangsekteskap. Minoritetsrådgivernes skal arbeide både individuelt og systemrettet, med individuell oppfølging i skolesituasjonen og etablering av avtaler med aktuelle samarbeidspartnere på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå, samt med frivillige organisasjoner (ibid.). De skal arbeide med:

- å supplere skolens eksisterende rådgivertjeneste og særlig bidra til å styrke den sosialpedagogiske delen av denne tjenesten.
- å bistå elever direkte med råd, veiledning og oppfølging knyttet til:
  - tvangsekteskap

---

2. Oslo, Akershus, Østfold, Buskerud, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag.

- ekstrem kontroll fra familie og/eller slekt
- vold fra familie og/eller slekt
- andre faglige og sosiale utfordringer knyttet til skolehverdagen
- å inngå i skolens arbeid for å redusere frafall
- å bidra til å etablere familie- og nettverkssamarbeid
- å bidra til kompetanseheving i og utenfor skolen

(Plattformsdokument i arbeidet mot tvangsekteskap, Forebyggingsenheten i IMDi, 2008).

IMDi etterlyser i denne sammenheng kunnskap om hvordan ungdom og foreldre med innvandrerbakgrunn opplever at ungdoms holdninger og verdier blir påvirket og utviklet på sentrale områder som likestilling, kjærlighet og familiedannelse. Da minoritetsrådgiverne skal bidra til dialog mellom minoritetsforeldre og skole (Barne- og likestillingsdepartementet 2007:13), blant annet gjennom å etablere foreldrenettverk³, har det å belyse foreldrenes perspektiver på skolens rolle som verdileverandør og samarbeidspartner i oppdragelsen stått sentralt i dette prosjektet. De erfaringer som er gjort gjennom dialog med minoritetsforeldre, inkludert erfaringer av mer metodisk art, av interesse for IMDi.

På bakgrunn av dette kan vi si at prosjektet har tre overordnede formål. For det første; å undersøke konteksten for foreldreskapet. For det andre; å diskutere hvordan foreldreskapet spilles ut i forhold til ulike temaer, problemstillinger og utfordringer, spesielt relatert til kjønn, kjærlighet, likestilling og familiedannelse. Og for det tredje vil prosjektet belyse hvordan dette foreldreskapet arter seg i forhold til den norske skolen.

Prosjektet er en forlengelse av prosjektet *Dialogarbeid i skolen om verdikonflikt og livsvalg* som Institutt for samfunnsforskning (ISF) har utført på oppdrag av IMDi i 2008 (Aarset, Lidén og Seland 2008, Aarset 2008). Prosjektet var todelt, og bestod for det første av en kunnskapsoversikt med en gjennomgang av relevant forskning fra Norge, Sverige og Danmark de siste 10 - 12 årene om verdikonflikt, normdannelse og livsvalg i handlingsfeltet mellom familie, jevnaldrende og skolen. Det ble lagt særlig vekt på kunnskap om spenning og konflikt mellom grunnleggende verdier knyttet til kjønnsroller og autonomi. I tillegg gjennomførte ISF en avgrenset kvalitativ studie bestående av fokusgrupperintervjuer med ungdom om deres håndtering av verdikonflikter.

Ett av de sentrale funnene i kunnskapsoversikten var at foreldrenes situasjon i verdikonflikter i familien er underbelyst i forskningslitteraturen. Videre peker kunnskapsoversikten på at det eksisterer lite forskning om samarbeid mellom foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn og skole i forbindelse med

1. <http://www.imdi.no/no/Tvangsekteskap/Minoritetsradgivere/> [Lesedato: 11.5.2009]

verdikonflikter. Forskning belyser i liten grad betingelser for å skape dialog mellom skole og foreldre når det gjelder verdikonflikter knyttet til oppdragelse, livssyn og livsvalg. På bakgrunn av dette har IMDI bedt ISF gjennomføre fokusgrupper med foreldre for å fremskaffe mer informasjon om foreldrenes perspektiver.

I tillegg til å påpeke foreldrenes manglende stemmer, trekker kunnskapsoversikten frem flere «hvite felter», områder som er lite belyst:

- *Gutter og menn.* Guttene er underrepresentert i studier som har fokus på familiefeltet. Kjønnede normer for menn, endring av disse, og forming av ulike maskulinitetsformer finner vi få studier av.
- *Transnasjonal tilhørighet og praksiser.* Mye av forskningen er rettet mot hvordan innvandrerbakgrunn, familien, identitet og deltakelse hindrer eller fremmer ulike former for integrasjon. Studiene avgrenses derfor ofte til nasjonalstaten.
- *Økonomiske og strukturelle dimensjoner.* Når det gjelder forklaringer og perspektiver er det også påfallende at økonomiske og strukturelle dimensjoner nedtones tilfordel for ulike perspektiver på identitet og kultur.
- *Konfliktsituasjoner i skolen.* Det eksisterer relativt få studier av hvordan skolen i praksis håndterer dilemmaer og konflikter som skolen møter i skjæringspunktet mellom ulike verdier og rettigheter.

De fleste av disse temaområdene er forsøkt belyst i samtalene med foreldrene.

Metode og utvalg

Foreldrene

Funnene i denne rapporten er basert på fem fokusgruppeintervjuer med til sammen 28 foreldre med innvandrerbakgrunn. Fokusgruppeintervjuene ble gjennomført i januar 2009. Fire gruppeintervjuer ble foretatt med foreldre som bor i Oslo, mens ett ble gjort i Stavanger. Noen av foreldrene som nå bodde i Oslo hadde tidligere bodd andre steder i landet.

Alle deltakerne hadde ett eller flere barn som gikk på ungdomsskole, videregående eller som akkurat hadde avsluttet videregående. Fire grupper besto av foreldre med samme landbakgrunn, den siste var blandet. Foreldrene har somalisk, kurdisk, pakistansk, kongolesisk og tyrkisk bakgrunn. De har dermed bakgrunn i samfunn som tradisjonelt sett har vært preget av andre, ofte mer hierarkisk organiserte kjønns- og generasjonsrelasjoner enn det norske. Flertallet var kommet til Norge i voksen alder. En av foreldrene var født i Norge, og et par andre var oppvokst i Norge. Noen var kommet enten som

arbeidsinnvandrere eller som familiegjenforente med arbeidsinnvandrere allerede tidlig på 70-tallet, mens flere var kommet som flyktninger i løpet av de siste ti årene. Det var dermed stor variasjon blant deltakerne, og dette har selvfølgelig stor betydning for hvilke utfordringer og problemstillinger de møter som foreldre.

Selv om deltakerne utgjorde en heterogen gruppe, hadde de også noen felles trekk. Flere var eller hadde vært aktive i barnas barnehager og skoler gjennom å sitte i foreldreutvalg, og flere var også aktive i diverse frivillige organisasjoner.

Foreldrene vi snakket med har gjennom å si ja til å være med i fokusgruppene selv ønsket å snakke med oss om foreldrerollen. Det at de har ønsket dette vitner om et aktivt foreldreskap. Dette i tillegg til at vi kun har snakket med 28 foreldre medfører at rapporten er basert på et spesielt og svært begrenset utvalg foreldre. Materialet gir først og fremst grunnlag for å reise viktige problemstillinger og å vise til en bredde i erfaringer og perspektiver.

Kjønn

De fleste informantene var kvinner. Av totalt 28 informanter var bare tre menn. Det har vært vanskelig å rekruttere menn, og dette er også et av temaene foreldrene har tatt opp som en sentral utfordring. I mange av familiene ligger en stor del av ansvaret for barna og barneoppdragelsen på kvinnene. Flere av kvinnene med somalisk bakgrunn hadde for eksempel aleneansvar for barna.

Gruppeintervjuene hvor det også var menn til stede skilte seg imidlertid ikke ut fra gruppene hvor det kun var kvinner tilstede, når det gjaldt hvilke temaer som ble diskutert.

Rekruttering

Rekruttering av foreldre har skjedd enten via minoritetsrådgivere ved videregående skoler, eller ved at vi har henvendt oss til organisasjoner som jobber direkte opp mot forskjellige innvandremiljøer. Prosessen med å lage avtaler og skaffe informanter er en type «usynlig» arbeid som i dette tilfellet tok lang tid. Arbeidet med å nå ut til foreldre er også noe som både minoritetsrådgivere og mange frivillige organisasjoner opplever som en stor utfordring.

Dette har også vært et diskusjonstema i intervjuene, og et spørsmål vi kommer tilbake til senere. Det å bruke minoritetsrådgivere og personer i frivillige organisasjoner som kontaktpersoner for å rekruttere informanter var tidsbesparende. Å ta i bruk personer som foreldredeltakerne kjente og stolte på så ut til å være avgjørende for å få folk til å møte opp. Deler av rekrutte-

ringen tok også form av «kjederekruttering», det vil si at foreldre som var blitt spurt om å delta tok med seg andre foreldre.

Det er viktig å poengtere at selv om det å opprette den første kontakten tok tid, hadde de fleste foreldrene mye på hjertet og de fortalte åpent om temaer som kan være utfordrende å snakke om.

Gruppesamtalene

Hvert gruppeintervju hadde mellom fire og ni deltakere og varte i rundt to timer. Gruppemøtene ble holdt på møterom på skoler, i organisasjonslokaler og i lokalene til Institutt for samfunnsforskning. Siden flere av foreldrene arbeidet på dagtid, ble møtene holdt på kveldstid og i helgene.

I to av intervjuene sa foreldrene at det var greit at vi tok opp samtalen på bånd, mens i tre av dem ba de oss om å kun ta skriftlige notater.

De fleste foreldrene hadde fått et informasjonsskriv på forhånd og visste at vi ville snakke om «flerkulturell oppdragelse og verdivalg». Vi innledet samtalen med å si at gjennomgang av forskningslitteratur viser at foreldrenes stemme i liten grad er til stede i debatter om og forskning på verdikonflikter og livsvalg i familier med innvandrerbakgrunn. Dette var noe alle sa seg enig i. Det var tydelig at foreldrene kom til fokusgruppene med ønske om og behov for å bli hørt, og de kom med en forventning om hvilke temaer og problemstillinger som burde diskuteres. Da foreldrene ofte uoppfordret kom inn på temaene vi ønsket å ta opp lot vi dem i stor grad styre samtalen. Vi hadde på forhånd utarbeidet en intervjuguide hvor blant annet flere fiktive historier inngikk. Disse kretset om temaer som tilhørighet og transnasjonalitet, sosialt press i miljøene foreldrene tilhørte, deres syn på sine barns selvbestemmelse, herunder ekteskap, og til sist foreldrenes erfaringer med og syn på samarbeid med den norske skolen og det offentliges rolle i å gi støtte, råd og veiledning. Det var få temaer det var vanskelig å snakke om, og temaer som vi forventet var vanskelige å snakke om viste seg som regel å være uproblematisk.

Utfordringen var snarere at foreldrene hadde mye på hjertet, slik at det var vanskelig å rekke igjennom alle temaene i intervjuguiden. I mange tilfeller har vi styrt samtalen noe, for å sikre at vi dekket informasjon om de spørsmålene som var spesielt etterlyst fra oppdragsgivers side. Dette gjaldt særlig i gruppene med mange deltakere, da alle gjerne ville si noe om hvert tema. Flere av foreldrene har uttrykt at de opplevde fokusgruppeintervjuene som positive, og at de har savnet den formen for dialog som fant sted i disse intervjuene. Noen etterlyste flere slike møter og sa at de skulle ønske det hadde vært majoritets/etnisk norske foreldre til stede, da de følte at det var et spesielt behov for denne type dialog nettopp med dem.

Det at intervjuene var gruppeintervju gjorde at det ble mye diskusjon, og eventuelle uenigheter mellom forskjellige informanter ble løftet frem. Mange

av spørsmålene fremkalte spennende diskusjoner og synliggjorde både uenigheter og ulike tilnærminger til spørsmålene foreldrene i mellom.

Når det gjelder fokusgrupper som metode skriver Wibeck (Wibeck 2000 i Pettersson og Karlsson 2007) at når fokusgrupper tas i bruk ligger interessen mer i hvordan deltakerne i en spesiell gruppe sammen reflekterer rundt et fenomen snarere enn i hva individene selv tenker. Samtidig som gruppeintervjuer skaper en dynamikk som gir viktige og spennende diskusjoner, er det vanskelig å gå i dybden i denne formen for intervju. En del av temaene vil det være ønskelig å følge opp videre med individuelle intervjuer. Det er også viktig å påpeke at fokusgruppeintervjuene kun gir informasjon om foreldrenes refleksjoner. Dataene befinner seg med andre ord på et diskursnivå, og gir ikke grunnlag for å si noe om praksis, dvs. om hvordan foreldrene handler i gitte situasjoner. I tillegg har vi ikke mulighet til å undersøke hvordan de personene foreldrene snakket om selv ser på situasjonen – det være seg barna deres, andre foreldre, lærere eller liknende. Samtidig er det nettopp foreldrenes egne fortellinger og refleksjoner vi har vært interessert i å få innblikk i gjennom dette prosjektet.

Språk og tolk

I tre av våre fem gruppeintervjuer brukte vi tolk. I alle intervjuene deltok foreldre som hadde begrensede norskkunnskaper og derfor ønsket tolk, og selv de som snakket rimelig godt norsk snakket til tider til oss via tolken. Utover dette brukte foreldrene hverandre som tolk.

«Og vi er helt i mot omskjæring. Hvis dere har hørt om det?» – politiserte temaer og forskernes posisjonering

Annick Prieur avslutter sin artikkel i boken *Kønsmagt under forandring* (Prieur 2002), som er en del av den danske maktutredningen, med å peke på forskernes posisjon og makt:

Fokuset har vært på patriarkalske magtformer i familien. Jeg vil avslutte med at minde om, at det selvsagt ikke er de eneste magtformer, som bør diskuteres, når det er indvandrernes og deres etterkommeres situasjon, der er på dagsordenen. Til daglig udsættes indvandrene og deres efterkommer også for en betydelig diskriminering, som er en form for illegitim magtudøvelse, hvor alt fra deres udseende til deres madvaner og deres børneopdragelse vurderes med det dominerende samfunds blik. Det gør jeg også, når jeg skriver om indvandreres idealer og praksisformer på kønsområdet, hvor jeg vurderer dem ud fra hegemoniske idealer og praksisformer med udgangspunkt i en ide om universelle rettigheder. Det vil i denne sammenhæng være naivt ikke at se den magt, man som forsker selv udtøver (Prieur 2002:165).

Dette prosjektet har utgangspunkt i handlingsplanen mot tvangsekteskap og går rett inn i et konflikttema. Rapporten har dermed en problemorientert vinkling, og skriver seg inn i et større felt hvor majoriteten beskriver og studerer «de problematiske innvandrerfamiliene». Dette er videre relatert til den norske innvandrings- og integreringsdebatten som i stor grad er en kjønnedebatt hvor «innvandrerfamilier» fremstilles som patriarkalske og svært kontrollerende, jenter og kvinner som ofre, og menn og gutter som kvinneundertrykkende, potensielt farlige og kriminelle.

Den norske integrerings- og innvandringsdiskursen utgjør en del av konteksten for fokusgruppeintervjuene. Våre spørsmål som forskere, og foreldrenes tolkninger av og svar på disse spørsmålene, er omsluttet av denne diskursen. Noen foreldre ga også uttrykk for at de var skeptiske til forskere og følte at de som gruppe ble utnyttet av dem. Foreldrene var i stor grad bevisste det bildet av innvandrerforeldre som er dominerende i den norske innvandrings- og integreringsdiskursen og enkelte av dem uttrykte forventninger om at vi som forskere skulle være opptatt av bestemte temaer og at vi hadde bestemte forestillinger om dem som foreldre. I gruppene med foreldre med somalisk bakgrunn ble kvinnelig omskjæring tatt opp av foreldrene uten at vi hadde spurt om dette. For eksempel midt i en samtale om et annet tema sa en av mødrene: «Og vi er helt i mot omskjæring. Hvis dere har hørt om det?».

Som vi har beskrevet ovenfor hadde foreldrene mye på hjertet. Samtalene fløt fritt og vi fikk mye informasjon, også utover de temaene vi spurte direkte om. Dette innebærer at vi sitter på mye materiale, og rammene for oppdraget har lagt premisser for våre valg av hva vi velger å trekke frem og hvordan. På den ene siden ønsker vi å trekke ut den informasjonen som kan brukes som praktiske innspill i IMDis og særlig minoritetsrådgivernes arbeidsoppgaver. Samtidig ser vi det som vår oppgave å forsøke å bidra med noen overordnede analytiske perspektiver som utforsker kanskje utilsiktede konsekvenser av denne typen oppdragsforskning og politikken den springer ut av.

De temaer vi har reist er preget av et problemfokus rundt innvandring i Norge. Dette problemfokuset er også bygget på et implisitt forventning om at innvandrerne skal tilpasse seg «våre norske» verdier som selvstendighet og individuell valgfrihet, og særlig at de skal la sine barn gjøre det. Det innebærer ikke at det ikke *er* problemer knyttet til disse temaene, men gjennom å kontinuerlig primært ta opp disse spørsmålene sementeres stereotype fremstillinger av innvandrere. Foreldrene beskrives og problematiseres på måter majoritetsforeldre sjelden beskrives og problematiseres. Det er derfor viktig å understreke at flere av de temaene som tas opp i denne rapporten gjelder for foreldre generelt. Det at disse temaene i denne rapporten knyttes til minoritetsforeldre betyr ikke at de kun gjelder for dem.

Ideal og praksis – å beskrive sitt foreldreprosjekt

Fokusgruppeintervjuene gir kun innblikk i hvordan foreldrene reflekterer rundt bestemte temaer, de gir ikke innblikk i hvordan foreldrene handler i gitte situasjoner. Selv om foreldrene vi snakket med diskuterte en rekke problemstillinger og uenigheter foreldrene i mellom ble synliggjort, ser det ut som om foreldrene har et behov for og ønske om å fremstille seg selv som gode foreldre som tar «riktige» avgjørelser. Problematiske praksiser som tvangsekteskap og ryktespredning tillegges «de andre» og ikke dem selv. Dette henger sammen med at foreldrene vi snakket med hadde et svært aktivt og reflektert forhold til sin foreldrerolle. Men det kan nok også relateres til foreldrenes opplevelser av at «innvandrerforeldre» i stor grad blir fremstilt på en negativ måte, og at flere av foreldrene stilte opp i fokusgruppeintervjuene tildels motivert ut fra et ønske om å korrigere med dette stereotype bildet. Derfor kan det ha vært viktig for dem å vektlegge de positive aspektene ved sitt foreldreskap. Det kan oppleves som «farligere» for en minoritet med et kontinuerlig negativt fokus på seg å trekke frem problematiske aspekter ved eget foreldreskap, enn det kan være for en del foreldre fra majoritetsbefolkningen som ikke står under tilsvarende press og negativt fokus.

Begrepsbruk

Det har pågått og pågår fortsatt en stor diskusjon om begrepsbruk i dette feltet (se blant annet Gullestad 2002). Dette handler hovedsakelig om hvordan man skal unngå å stigmatisere og «fryse fast» mennesker i bestemte kategorier samtidig som man har behov for å begrepsfeste individer for å kunne diskutere bestemt temaer og problemstillinger (Hagelund og Loga 2009).

Begrepene er i kontinuerlig endring, samtidig som det er en tendens til at det brukes ulike begreper innen ulike fagfelt. I skoleforskning har gjerne betegnelsen «minoritetsspråklige foreldre» blitt brukt, mens andre begreper som «minoritetsforeldre» og «innvandrerforeldre» har vært vanligere i andre fagfelt. Foreldrene vi har snakket med har selv innvandret til Norge⁴ og vil etter Statistisk Sentralbyrås begreper kunne defineres som «innvandrerforeldre» (Dzamarija 2008). I denne rapporten veksler vi mellom begreper som «migrantforeldre», «minoritetsforeldre», «innvandrerforeldre» og «minoritetsspråklige foreldre», avhengig av hvilken sammenheng begrepet står i og av hvilke aspekter ved foreldrene og foreldrenes situasjon vi vil ha frem.

---

4. Kun en av foreldrene er født og oppvokst i Norge.

Foreldreintervjuene vs. ungdomsintervjuene

I rapporten trekker vi inn intervjuer med ungdom fra prosjektet *Dialogarbeid i skolen om verdikonflikt og livsvalg*, heretter kalt «ungdomsintervjuene i Dialog-prosjektet», som en kontekstualisering av og sammenlikning med foreldreintervjuene. Ungdommene som ble intervjuet i Dialog-prosjektet hadde bakgrunn fra en del av de samme landene som foreldrene som denne rapporten er basert på. Det er imidlertid svært viktig å poengtere at foreldrene vi har intervjuet ikke er foreldrene til disse ungdommene.

Rapportens oppbygning

Kapittel 2 og 3 diskuterer konteksten for foreldreskapet. I kapittel 2 trekker vi frem noen overordnede teoretiske tilnærminger på foreldreoppgaver og vi belyser hvordan foreldrene forstår deres foreldreskap. Beskrivelsene av egen foreldrerolle synliggjør hvordan foreldrene befinner seg i en forhandlingssituasjon mellom flere ulike forståelser av foreldrerollen. Kapittel 3 går videre inn på sammenhengen mellom oppdragelse, kjønn, sosialt nettverk og sosial kontroll. Foreldrenes refleksjoner rundt rykter som en form for sosial kontroll, og foreldrenes ulike typer bekymringer for døtre og for sønner står sentralt.

Kapittel 4 undersøker hvordan foreldreskapet spilles ut i forhold til barnas (fremtidige) ekteskap og ekteskapspartnere. Foreldrenes refleksjoner handler blant annet om deres ønske om det beste for sine barn, om hva som må til for at de unge (og deres familier) «passer sammen», og om deres syn på sin rolle som veileder og støttespiller overfor barna. Samtidig illustrerer kapittelet også stor variasjon i foreldrenes holdninger til ekteskap utenfor den etniske/religiøse gruppen. Ekteskap er valgt ut som tema både fordi det tydeliggjør foreldrenes refleksjoner rundt foreldrerollen og fordi tema står sentralt minoritetsrådgivernes arbeid.

I kapittel 5 går vi nærmere inn på foreldrenes erfaringer med skolen, og diskuterer hvordan deres foreldreskap arter seg i forhold til skolen. Vi belyser foreldrenes opplevelser av skolens rolle som verdileverandør og deres erfaringer med og ønsker for hvilken rolle skolen bør ha som støttespiller i oppdragelsen av deres barn.

Kapittel 6 belyser hvordan enkelte foreldre tar i bruk eller vurderer å ta i bruk transnasjonale strategier som det å ta barna ut av norsk skole for å gå på skole i opprinnelseslandet. Dette temaet synliggjør hvordan foreldrenes fortolkningsramme i forhold til bestemte praksiser kan skille seg fra de dominerende fortolkningsrammer i det norske samfunnet.

Kapittel 7 samler trådene fra de andre kapitlene, og diskuterer utfordringer og problemstillinger i forhold til foreldresamarbeid.

Foreldreskap

Jeg hadde foreldre, tanter, besteforeldre, onkler – storfamilie – som passet på meg og deltok i oppdragelsen. Mens nå er det kun far og mor og i en helt annen kultur. Og selv om barna blir født her har de en helt annen hudfarge. Nå er det nesten bare jeg som kan gi dem råd og veilede dem, og jeg er sliten når jeg kommer fra jobb. Det eneste jeg klarer er å spørre hvordan dagen deres har vært. Vi synes synd på barna våre på grunn av dette. De er på en måte midt mellom to kulturer; vi sier til dem at vi ikke gjør ting sånn og sånn [i hht somalisk kultur], mens de vokser opp med kulturen her. De er verken i Europa eller Afrika.

(Mor med somalisk bakgrunn)

Denne moren setter her ord på utfordringer migrantforeldre kan møte på. Hun peker på temaer og problemstillinger som er sentrale i fortellingene til foreldrene vi har snakket med. I intervjuene fortalte de om utfordringer de opplever som foreldre i Norge i forbindelse med verdikonflikter, kjønnsroller i forandring, opplevelse av diskriminering og forholdet til opprinnelseslandet.

Migrasjon som ramme for foreldreskapet

Det å ha vokst opp i et annet land enn man oppdrar sine barn i var felles for flertallet av foreldrene⁵. Hvilke spesielle utfordringer gir dette? Den norske sosialantropologen Ingrid Rudie peker på hvordan barn og foreldre tilhører to forskjellige «kulturelle generasjoner», etter som de vokser opp i forskjellige tidsepoker og følgelig har hver deres sosialiseringshistorier (Rudie 2001). Når det gjelder migrantfamilier blir generasjonsforskjellene imidlertid ekstra tydelige på grunn av migrasjonshistorien.

Hverdagen i Norge innebærer for mange migrantfamilier et møte med nye måter ikke bare å organisere samfunnet på, men også med nye måter å forstå

---

5. Flertallet var kommet til Norge i voksen alder. En mor var født i Norge og et par andre var oppvokst i Norge.

og organisere familien og barneoppdragelse på. Migrasjonsprosesser endrer ofte familiestrukturer. Mange forflytter seg fra et samfunn hvor storfamilien er den vanligste familieformen, til å bo i Norge hvor kjernefamilien er hovednormen. Migrantfamilier bosatt i nordiske velferdsstater må samtidig med familiens moralkodeks også tilpasse seg et samfunn basert på prinsipper om individuelle rettigheter, likestilling og yrkesdeltakelse. Velferdsstaten innebærer offentlige velferdstjenester og statlige overføringer til hushold innenfor et felles redistribusjonssystem som erstatter den sikkerhet som familien står for i andre samfunn. Innføringen av velferdsordninger har endret familiens rolle og oppgaver gjennom å minske enkeltindividenes sosiale og økonomiske avhengighet av familien⁶, og å gi kvinner og unge en høyere grad av selvbestemmelse. Det norske samfunnets forståelse(r) av barn og unge og den norske barnepolitikken må sees i sammenheng med denne utviklingen. Familiepolitikken har gradvis beveget seg fra et fokus på foreldrerettigheter til et økt fokus på barnerettigheter. I tillegg til å vektlegge familiens betydning som omsorgsbasis og identitetsforankring, understreker norsk barnepolitikk i dag barns rett til *medbestemmelse* (Lidén 2005). Stortinget vedtok i 2003 å inkorporere FNs barnekonvensjon i norsk lov. Barnekonvensjonen gir barn individuelle menneskerettigheter, som tanke-, tros- og ytringsfrihet. Dette innebærer at myndighetene har fått økt ansvar for å sikre barns beste, også i privatsfæren.

Gjennom fremveksten av norske barnepolitikk og av velferdsstaten har funksjonen familien har som institusjon i samfunnet endret seg fra et gjensidig avhengig kollektiv enhet der barn ble oppfattet som en ressurs for foreldrene til et løsere fellesskap bestående av individer med særskilte rettigheter og livsprosjekter (Lidén 2004). En slik samfunnsstruktur er svært annerledes enn samfunnsstrukturen i migrantenes opprinnelsesland, der familien ofte er avgjørende som sosial og økonomisk støttespiller i mangel av velferdsordninger. Disse forskjellene i samfunnsstrukturer er sentrale for å forstå de endringsprosesser som mange migrantfamilier gjennomgår.

Migrantfamilier møter store utfordringer og gjennomgår store endringsprosesser. Det å flytte til et nytt samfunn kan skape usikkerhet. Denne usikkerheten forsterkes også av at migrantfamilier per definisjon klassifiseres nederst i det norske klassehierarkiet og dermed ofte opplever statustap i tillegg til kravet om omorganisering av relasjoner (Engebrigtsen 2007). Slike situasjoner kan føre til en styrking av de grunnleggende sosiale båndene og av den patriarkalske familien med klare hierarkiske og kjønnete normer. Dette kan forstås ut fra at tradisjonelle roller og forventninger vedlikeholder kontinuitet og autenticitet som forsvar mot individualisering og oppløsning (ibid.). Familien og familiens tradisjonelle organisering kan oppleves som den trygge havn i en

---

6. At den sosiale og økonomiske avhengigheten minsker betyr ikke at familiens emosjonelle betydning minsker

usikker situasjon. Dette gjelder ikke nødvendigvis på samme måte for barna som for foreldrene. Og selv om kjønnsaspektet gjerne står sentralt i en slik konsolidering av familien, så er spørsmålet om likestilling når det gjelder mange unge med innvandrerbakgrunn like mye et spørsmål om generasjonsforhold som kjønnsforhold (Prieur 2002:152).

Unge selvbestemmelse og foreldreautoritet

Jeg har et spørsmål til dere som gjør undersøkelsen: når det gjelder frihet – det som er tillatt – det meste er tillatt i Norge i barneoppdragelsen. Hva synes dere om frihet i forhold til det å oppdra ungdom – for norske ungdom? Er det noen tiltak for å begrense frihet?

(Far med kongolesisk bakgrunn)

Når foreldrene beskrev det de opplevde som de største forskjellene mellom «norske» og utenlandske familier eller rettere sagt «norsk» barneoppdragelse trakk de fram barns store rett til å bestemme og det de oppfattet som en mangel på grensesetting og regler i det norske samfunnet. De mente at vektlegging av barns selvbestemmelsesrett førte til en undergraving av deres autoritet som foreldre. De fortalte om at barna kom hjem fra skole og barnehage og sa at foreldrene ikke hadde lov til å bestemme over dem, og i noen tilfeller truet barna med å ringe politiet hvis foreldrene kjeftet på dem.

Flere av foreldrene fortalte at de ble møtt med mistenksomhet av det offentlige; en mistanke som var knyttet til en forestilling om innvandrerforeldre som for kontrollerende og potensielt skadelige for barna. En av kvinnene fortalte at da hun kom til Norge sammen med barna sine hadde de først bodd på et lite sted. Sønnen hennes var ofte syk og var da borte fra barnehagen. En dag sa sønnen at han hadde lært i barnehagen at hvis hun kjeftet på ham så skulle han ringe til politiet og så kunne politiet komme og hjelpe ham. Moren ble svært bekymret og tok dette opp med sønnens lege. Legen fortalte da at saksbehandleren på sosialkontoret hadde kontaktet ham og spurt om moren slo barnet sitt. Legen hadde da sagt nei, og forklart at barnet gikk til behandling hos ham. Legen anbefalte henne å flytte til en større by, fordi hun kunne få problemer med barnevern og sosialkontor. Flere foreldre delte den samme opplevelsen av å bli møtte med mistro og mistenksomhet. En annen mor, for eksempel, sukket oppgitt og sa: «Barnvernet hører bare på barna, de snakker ikke med foreldrene».

Kombinasjonen av det foreldrene oppfattet som det norske samfunnets fokus på å lære barn opp i deres rettigheter og majoritetsbefolkningens forestilling om innvandrerforeldre som for kontrollerende, var med på å gi foreldrene en opplevelse av at de ble umyndiggjort overfor barna. Frustrasjonen

over dette handlet ikke dypest sett om at barna blir bevisstgjort om sine rettigheter, men om hvordan barna lærer, tolker og bruker det. Som en kvinne sa: «Det er fint at barna lærer at de er selvstendige og frie individer, men de lærer det i altfor ung alder – og så bruker de det mot foreldrene. De burde lære det på ungdomsskolen, ikke før».

Flere forskere påpeker at den moderne familien og barneoppdragelse også innehar avhengighetsrelasjoner, men at disse underkommuniseres og usynliggjøres (Lidén 2004, Gullestad 1996 a, b, Sørhaug 1996). Forståelsen av autonomi og selvstendigjøring av ungdom i den moderne familien er mytebelagt og avhengighetsrelasjoner og kontinuitet underkommuniseres. Kontinuitet og tradisjon blir noe den etniske majoriteten tillegger «de andre». Familien blir i stor grad, både i forskning og i den offentlige debatten, sett på som begrensende på unge med innvandrerbakgrunns selvutfoldelse og kulturelle integrasjon (Olwig, Gilliam og Valentin 2005). Det utvikles dermed en diskurs hvor autonomibegrepet er blitt en normativ standard på uavhengighet og individualitet og et middel for å definere grensen mellom «oss» og «dem»⁷, hvor «de» forbindes med tvang og avhengighet og «vi» med valgfrihet og selvstendighet.

Samtalene med innvandrerforeldrene synliggjør at denne tvang/frihet-diskursen ikke bare påvirker majoritetens bilde av minoriteten, men også minoritetens perspektiv på majoriteten. Enkelte av foreldrene spurte oss for eksempel om «norske» foreldre hadde noen grenser i det hele tatt. En konsekvens av dette er at minoritetsforeldre får en forståelse av at det for majoritetsbarn ikke eksisterer avhengighetsforhold, at barns frihet og selvbestemmelse er ubegrenset og at det nærmest eksisterer en form for likegyldighet fra majoritetsforeldres side. Dette kan virke både skremmende og uforståelig, noe som igjen gir opphav til negative holdninger til majoritetsfamilier og majoritetsforeldre. En forståelse av at majoritetsforeldre lot barna bestemme det meste selv, var særlig knyttet til den grensetesting mange majoritetsungdom gjør i forhold til alkohol. Når foreldrene snakket om hva de var mest bekymret for ved den norske ungdomskulturen, var det alkohol- og rusproblematikk de som oftest trakk frem. Mange var skremt over den likegyldigheten de opplevde det norske samfunnet møtte unges alkoholvaner med. Som en mor med tyrkisk bakgrunn sa: «For eksempel, min sønn, når han er 15-16-17 år så liker jeg ikke at han går og drikker, eller min datter. Men for en norsk familie så gjør det ingenting». En del av foreldrene trakk frem konkrete eksempler på hva alkohol kan medføre av skader, ulykker og kriminalitet. Et annet tema som ble trukket frem var seksualitet og samboerskap hvor flere av foreldrene pekte på det de mente var en for liberal holdning i majoritetsbefolkningen. Noe som kunne oppleves som ganske vanskelig å forstå, som en sa: «Hvorfor

7. Se Lidén 2005 og Engebrigtsen 2007 for diskusjon om autonomibegrepet.

vil dere ikke at barna deres skal gifte seg?». Denne opplevelsen av majoritetsforeldre og majoritetssamfunnet som likegyldig og «grenseløst» er et svært sentralt moment i foreldrenes erfaringer og møte med det norske samfunnet.

I situasjoner hvor foreldre med innvandrerbakgrunn har lite eller ingen kontakt med norske foreldre blir ikke dette bildet av majoritetsforeldre som likegyldige korrigert. Flere av foreldrene fortalte imidlertid at de etter økt kontakt med majoritetsbefolkningen hadde fått et mer nyansert bilde av majoritetsforeldre:

Barna våre sier at nordmenn kan gjøre hva som helst, og det er ikke sant. Problemet er at vi ikke sitter sammen. Vi diskuterer aldri med norske foreldre. Det eksisterer mange myter begge veier. Vi vet ikke nok om hverandre. Vi tror at norske foreldre tillater alt og at alt er greit. De [pakistanske] vet veldig lite om at dere [norske] også sliter og krangler.
(Mor med pakistansk bakgrunn)

Da jeg kom [til Norge] for lenge siden, så trodde jeg norske familier sa at alt var lov [ler]. Jeg visste ikke at det ikke var sånn. For barna våre sa at alt var lov i de andre [norske] familiene, og jeg trodde det var sånn. Men så var jeg med i en sånn mødregruppe ved skolen, og jeg fikk mye informasjon der. De som arrangerer gruppene forteller til mødrene, og lærerne forteller om hvordan de norske familiene er. Nå skjønner jeg at mange familier har de samme bekymringer og tenker på de samme ting.
(Mor med tyrkisk bakgrunn)

De vektla betydningen av å få mer kjennskap til norske foreldre og det norske samfunnet. Den mødregruppen som moren ovenfor snakket om var et tilbud som skolen arrangerte for mødre med innvandrerbakgrunn. Moren forklarte:

Det var 28 nasjonaliteter ved skolen. Derfor var det mange forskjellige kulturer. Skolen fikk mye informasjon av oss, og vi fikk informasjon om hvordan skolen fungerer (...). De inviterte for eksempel politi og barnevernstjeneste. (...). Vi hadde bekymringer i forhold til barnevernstjenesten. Første gang så [tenkte jeg]: «Åh, det er farlig. De tar barna».

Noen andre mødre deltok i en lignende kvinnegruppe som ble arrangert av bydelen de bodde i. De hadde også hatt besøk fra politi og barnevern. Disse mødrene fikk stort utbytte av møtene og av besøkene fra ulike instanser: «Vi snakker om rettighetene våre og de forteller oss om hva som er riktig og galt, og at det er veldig bra at vi samler oss og snakker om problemene».

Foreldrene vektla betydningen av at foreldre lærer seg norsk og deltar i det norske samfunnet for å best mulig kunne rådgi og veilede sine barn. Det ble gjentatte ganger påpekt at «språket er nøkkelen».

Det var også foreldre som trakk frem det norske samfunnets fokus på barns selvbestemmelsesrett som svært positivt. En mor som hadde bakgrunn fra Irak fortalte at hun opplevde en stor forskjell i synet på barn i Irak og i Norge. I hjemlandet ble ikke barn respektert, sa hun og fortsatte:

Ofte sier man «De er bare barn, ikke bry dere om dem», men her i Norge – hvis sønnen min vil ha noe – vil han bestemme. Han sier at han har rett til å få det. Men jeg føler at han er mye bedre enn jeg var på hans alder. Jeg kunne ikke si min mening. Men sønnen min er flink til å si «Nei mamma, jeg er ikke helt enig med deg», så jeg er veldig fornøyd, for sønnen min har lært på skolen at han kan si sin mening og at det ikke er noe å være redd for. Så jeg syns barna mine er veldig heldige fordi de vokser opp her i Norge.

Denne moren knytter sønnens evner til å uttrykke sin mening til det at han vokser opp i Norge og går på norsk skole.

Støtte og hjelp i foreldreskapet

Vi så i avsnittet ovenfor at mødregrupper og kvinnegrupper organisert gjennom frivillige organisasjoner, skole, bydelen eller det offentlige ble trukket frem av flere som steder hvor de kunne få støtte og hjelp og bli tryggere på både sin egen foreldrerolle og på storsamfunnet og ulike offentlige instanser.

Et av temaene som ble tatt opp i samtalene med foreldrene var hvor og hos hvem de søkte hjelp og støtte når de som foreldre trengte det. En del av foreldrene sa at det var hos slekt og venner man søkte støtte og hjelp, som en sa: «Hjelp får vi fra venninner eller familiemedlemmer». Andre beskrev en følelse av å stå veldig alene i forhold til barna. Dette gjaldt spesielt foreldre som har brutt med deler av deres etniske miljø.

Da de mødrene med somalisk bakgrunn ble spurt om moskeen var et sted hvor de kunne få hjelp i forhold til barn og barneoppdragelse, ristet de på hodet og svarte at i moskeen var de for konservative. De mente at lederne i moskeen blandet religion og kultur, og at det derfor var vanskelig å spørre om råd i forhold til barna der. Som vi vil komme tilbake til poengterte en del av foreldrene viktigheten av å skille mellom kultur og religion, og mente religion ga kvinnen rettigheter de ikke hadde i de kulturelle tradisjonene. Når de religiøse lederne blandet kultur og religion, kan det her bety at de forsvarte patriarkalske verdier og praksiser som foreldrene ikke mente var en del av religionen. Samtidig så mødrene moskeen som en arena hvor det var mulig å formidle verdier som kan føre til endring. De pekte på at moskeene er steder hvor mange menn møtes og at hvis imamene hadde snakket med mennene om hvor viktig det var at også fedre deltok i barnas liv og i oppdragelsen så ville det kunne være med å endre mennenes syn på farsrollen. De innvendte imidlertid at det var vanskelig å komme med en slik forespørsel til imamen, og at de selv

ikke hadde nok myndighet til å gjøre det. «Det er bedre om en person med litt makt – for eksempel fra kommunen eller bydelen gjør det» sa de.

På spørsmål om hva de ønsket av det offentlige ble grunnleggende ting som norskkurs og tilgang på arbeidsmarkedet trukket frem:

Myndighetene må åpne dørene slik at folk får arbeid. Når du jobber har du noe å gjøre hver dag og du deltar direkte i samfunnet. Det styrker norsk opplæring og forståelsen for norsk lov.

Mer informasjon om foreldrerollen i Norge og om hva som forventes av foreldre i forhold til skole og barnehage ble også nevnt. Når det gjelder skolens rolle som støttespiller i oppdragelsen vil vi komme tilbake til det i kapittel 5,

Foreldreoppgaver: rådgiver og veileder

Da sønnen min ble 16 kom han i puberteten og da snakket jeg med han og fortalte at hvis han hadde sex kunne jenta bli gravid. Jeg spurte han om han ville at jeg skulle få et barn til i huset og han sa nei. Og jeg sa at da må du ikke ha sex. Det samme har jeg diskutert med min 12 år gamle datter. Og jeg vil ikke tvinge dem til å gifte seg. Selv om hun blir 40 år og de andre snakker stygt – hun får bestemme selv.

(Mor med somalisk bakgrunn)

Foreldrene vektla rollen som veileder og rådgiver for barna. De fleste understreket betydningen av nærhet og gjensidig tillit og respekt. De fortalte om hvordan de snakket med barna om eventuelle situasjoner som kunne oppstå, og hvordan de som foreldre eventuelt ville reagere på dem. Foreldrene satte grenser, men mente de ga frihet innen disse rammene. De veiledet barna slik at de selv skulle forstå hvor grensene gikk, og ønsket å holde seg innenfor grensene. Selv om dette var et ideal de fleste var enige om var det også tydelige forskjeller mellom foreldrene i forhold til hvilke grenser de satte, og hvordan de forholdt seg til eventuelle brudd på disse grensene. Det var også forskjeller i deres beskrivelse av hvordan de formidlet normer og verdier til barna sine. Når det gjaldt temaer som klær, utetider, venner, utdanning o.l. varierte det hva de mente ungdom var store nok til å bestemme selv, og hva de mente foreldrene skulle bestemme.

Jeg har ingen jenter selv, bare gutter. Men mine tanker om dette er at når det gjelder ungdom, f.eks. en 16-åring, gutten min er 16, men jeg blander meg ikke. Jeg bestemmer ikke hans klær, men jeg prøver å snakke og påvirke. Jeg kan ikke ta av ham klærne og kaste dem. Jeg prøver å snakke til han når han sagger buksene sine eller har caps'en bak fram osv. Men hvis han står på sitt så må han bestemme selv. Dette gjelder i forhold til klær. Men i forhold til ute-

tider så bestemmer jeg. Han får heller ikke gå ut før han har gjort leksene. Men på fredager får han være ute til kl. 23.30 – 24.00. Og da må han ringe og si hvor han er og jeg må vite hvem han er sammen med og ha nummeret deres også. Hvis f.eks. batteriet på mobilen til sønnen min går tomt kan jeg ringe vennen og spørre han om sønnen min er med han og hvor de er. På videregående bestemmer de selv.

(Mor med somalisk bakgrunn)

Denne moren sier hun ikke bestemmer over hva slags klær sønnen skal ha, men hun «prøver å snakke og påvirke». Når det gjelder utetider derimot, er det hun som bestemmer. Flere inntok samme posisjon som denne moren. En annen mor fortalte for eksempel om datteren sin på 13 år som var den eneste av de norsk-somaliske barna i sin klasse som ikke gikk med hijab. Datteren var usikker på om hun skulle begynne med hijab, og hadde spurt moren om råd. Moren responderte ved å spørre datteren om hun følte seg klar. Vi tolker det som om moren i utgangspunktet gjerne vil at datteren skal begynne med hijab, samtidig som hun mener det er en avgjørelse datteren selv skal ta når hun er moden for den.

Andre derimot sa at de unge verken kunne bestemme klær eller utetider selv:

Hun kan ikke bestemme selv. Ikke utetider, ikke kjæreste, og klær kan hun ikke bestemme selv. Hun kan ikke gå med miniskjørt. Hun vet at vi ikke vil akseptere det. Hun gjør ikke det - hun vet at hvis hun gjør det så må hun velge...

(Mor med tyrkisk bakgrunn)

Denne moren overlot få bestemmelser til datteren. Utsagnet viser samtidig at moren mener datteren selv skjønner hvor «grensene går», og derfor holder seg innen dem.

Intimitet og tillit

Den typen oppdragelse og autoritet som flere av foreldrene beskrev, må oppnås og stadig bekreftes. Den bygger på et fundament av tillit og lojalitet (Lidén 2003, Hennem 2002). Mange av foreldrene beskrev intime og tillitsbaserte relasjoner til sine barn. Denne beskrivelsen er også fremtredende i hva ungdommene fortalte i ungdomsintervjuene i Dialog-prosjektet (Aarset 2008, Aarset, Lidén og Seland 2008). Ungdommene beskrev intime og tillitsbaserte forhold til spesielt mødrene, og hvordan dette ga dem en opplevelse av anerkjennelse og større handlingsrom. Jo mer barn og unge velger å gjøre som det forventes av dem, jo større frihet opplever de at de har. Velger de selv «fornuftig» innenfor grensene som settes for dem, opplever de at de gis tillit, og at foreldrene er lite kontrollerende (Lidén 2005). Det å bli stolt på handler også

om å gjøre seg tilliten verdig. Det forutsetter at man overholder visse grenser. Handlingsrommet de unge får er imidlertid forskjellig. Ungdommene i Dialog-prosjektet fortalte at de beviste for foreldrene at de kunne stole på dem gjennom å fortelle foreldrene hva som skjedde i livet deres. Dette er ikke noe særegent kun for ungdom med minoritetsbakgrunn, denne dynamikken gjenfinnes også i majoritetsfamilier (ibid.). Tilliten var avhengig av at de fortalte foreldrene mye, samtidig var de unge opptatt av at de ikke skulle fortelle foreldrene alt.

Foreldreskap i forhandling

I dette kapitlet har vi vist til noen overordnede teoretiske tilnærminger på foreldreoppgaver, og hvordan foreldre forstår deres foreldreskap. Foreldrene beskrev hvordan de opplevde seg som umyndiggjort i møte med kombinasjonen av det de opplevde som et for sterkt fokus på barns selvbestemmelsesrett og en generell mistenkeliggjøring av minoritetsforeldre. Samtidig omtalte foreldrene en foreldre-barn relasjon basert på gjensidig tillit som det ideelle og de beskrev i stor grad foreldrerollen som en rådgiver og veilederrolle.

Beskrivelsene av egen foreldrerolle synliggjør hvordan foreldrene befinner seg i en forhandlingssituasjon mellom flere ulike forståelser av foreldre-barn relasjonen, og hva det innebærer å være henholdsvis barn og foreldre. Foreldrene balanserer en rekke hensyn, verdier, normer og forståelser i sin utøving av foreldreskap. Som også Hilde Lidén (2003, 2005) påpeker i sin studie av ungdoms autonomibestrebelse former majoritetens dominerende diskurser sosialiseringsspraksisene i minoritetsfamiliene, men disse tilpasses samtidig internaliserte oppdragelses- og familiepraksiser.

Tillit, kjønn og rykte

Samira er i byen og skal handle sammen med en venninne. Jentene møter tilfeldigvis en gutt fra skolen – de stopper og sier hei og snakker litt før jentene går videre. Når Samira kommer hjem til foreldrene sine er moren sint og lei seg og forteller at naboen har ringt og fortalt at hun hadde sett Samira stå og kysse og klemme en norsk gutt. Naboen hadde sagt at Samiras foreldre ikke har kontroll over datteren sin og at de må passe bedre på henne. Samira forteller hva som egentlig har skjedd, og hun blir svært lei seg og sier «Stoler dere ikke på meg? Stoler dere mer på hun teite naboen enn på meg?» Moren sier at de stoler på henne, men at når folk begynner å snakke sånn så kan det begynne å gå rykter om henne og det er ikke bra. Hun må være mer forsiktig, sier moren.

Denne korte historien er basert på en selvopplevd episode fortalt av en av ungdommene som ble intervjuet i forbindelse med Dialog-prosjektet (Aarset, Lidén og Seland 2008, Aarset 2008). Samtidig som ungdommene trakk fram det positive med å ha en familie og et sosialt nettverk av slektninger, naboer, andre med samme etniske bakgrunn som bryr seg og støtter hverandre, fortalte de at det kunne oppleves som begrensende og som «overvåking». Ungdommene fortalte om det de opplevde som en utbredt sladre- og ryktespredningskultur i foreldregenerasjonen, og de beskrev hvordan frykten for å få et «dårlig rykte» fungerte som en sterk kilde til sosial kontroll. Sladder og ryktespredning var i stor grad knyttet til kjønnete normer og eventuelle brudd på disse normene. Flere studier beskriver hvordan rykter og sladder fungerer som sosial kontroll, og hvordan dette er knyttet til forestillinger om kvinnelig seksualitet (Eldén 2003, Mørck 1998). Yvonne Mørck viser hvordan denne sosiale kontrollen oppleves som begrensende på de unges bevegelsesfrihet. Samtidig påpeker Mørck at det at det sladres om deg viser at du tilhører et nettverk, og hvis du ikke sladres om er du ikke en del av et nettverk.

Foreldrenes forskjellige praksiser

I fokusgruppene med foreldre tok vi opp dette temaet, ofte gjennom å gjenfortelle historien om Samira og foreldrene hennes. Foreldrene sa de kjente seg igjen i historien, og flere ga eksempler på tilsvarende situasjoner. Samtlige foreldre ga uttrykk for at sladder og ryktespredning var problematisk og kunne være ødeleggende, men hvordan de forholdt seg til rykte og sladder så ut til å variere. En mor pekte på betydningen av tillit mellom foreldre og barn:

Rykter går overalt, uansett om du er etnisk norsk, pakistaner eller somalier, eller noe annet. Men det viktige er tilliten mellom barn og foreldre. Jeg stoler på min sønn og jeg prioriterer hva han sier – hva andre sier betyr ingenting. Hvis han og mitt bånd er bygd på tillit stoler jeg på han.

Som vi var inne på i forrige kapittel beskrev foreldrene gjensidig tillit mellom foreldre og barn som et grunnleggende element i oppdragelsen. Foreldrenes tillit til barna var basert på at barna fortalte dem om hva som foregikk i livene deres og på barna synliggjorde at de holdt seg innenfor de grensene som var satt for dem. Dette ble også beskrevet i ungdomsintervjuene i Dialogprosjektet. Gjennom å fortelle foreldrene hva som foregikk i livene deres søkte de å ligge i forkant av eventuelle rykter. Hvis foreldrene visste hva som foregikk, ville de kunne støtte dem og tilbakevise eventuelle rykter. Den samme dynamikken ble også trukket frem i foreldreintervjuene. En av mødrene fortalte:

Hun [datteren min] forteller meg alt. For jeg vil at hun skal fortelle meg, slik at jeg slipper å høre det fra andre. Hun må fortelle meg hvor hun er, hvem hun er sammen med og så videre. Slik at det ikke oppstår rykter.

Samtidig som de vektla dette tillitsforholdet, var foreldrene opptatt av å forhindre at døtrene ikke skulle havne i situasjoner som kunne gi folk grunn til å sladre om henne. Som en sa:

Jeg har selv en jente. (...). Hvis noen snakker om henne, jeg vet at hun ikke gjør sånn. Jeg stoler på henne, men samtidig sier jeg «Det er ikke bra for deg. Det er ikke bra for oss». Hvis de [andre] sier «Se hennes datter, hun vanker ute til klokka 12 på natta» Vi gjør ikke det heller. Det passer ikke for vår kultur. Vår religion.

Og en annen:

Det er det med dårlig rykte. Derfor ber vi jentene passe seg: «Hvis dere ser en gutt så hold avstand, fordi da bare begynner folk å snakke».

En annen måte å takle rykter og sladder var å fjerne seg fra miljøer med sladder og ryktespredning. Mødrene med kurdisk bakgrunn befant seg i en noe annen posisjon enn de andre foreldrene vi snakket med, fordi de hadde lite kontakt med andre kurdiske familier, og var klart kritisk til deler av det kurdiske miljøet i Norge. De fortalte at en av grunnene til dette var at de hadde opplevd å få mye kritikk for hvordan de valgte å oppdra barna. En av kvinnene sa: «Vi blitt kritisert fra andre venner for at vi gir barna våre for mye frihet». En annen kvinne fortalte om hvordan hun opplevde at andre kurdiske foreldre bekymret for at hun og hennes familie skulle ha dårlig innflytelse på dem:

Kurdiske familier, jeg ser at noen er forsiktige fordi de ser at jeg og mannen min ikke er religiøse, og noen er sammen med meg, men sier at «dere har gitt så mye frihet til gutten deres, men hvis det hadde vært en jente, så hadde hun vært en hore nå». Så når jeg hører det orker jeg ikke ... jeg sier til mannen min at det er mye bedre å ikke kjenne mange familier enn å måtte høre slike ting. Mange familier er redde, fordi jeg går ut, det er ikke sånn at mannen min bestemmer over meg. Noen menn blir derfor redde for at jeg skal lære konene deres at «nei, du må ha rettigheter, du må være fri». Så jeg sa til mannen min at slike familier trenger vi ikke. Sånne venner føler jeg ikke er mine venner. (...) Da er det bedre å slutte å ha sånn kontakt.

De ulike strategiene; stole på barna, unngå situasjoner som kunne skape grunn for rykte og skape distanse fra miljøet var ikke tre separate strategier. Tillit var noe alle mente var viktig, og det å være helt uberørt av rykter var vanskelig.

I ungdomsintervjuene beskrev flere av de unge sine egne foreldre som annerledes enn det de kalte «typiske innvandrerforeldre» som var autoritære og spredte rykter (Aarset 2008, Aarset, Lidén og Seland 2008). Ungdommene mente at deres egne foreldre stolte på dem, og at foreldrene egentlig ville gi dem større frihet, men at de ble begrenset av «de andre», det vil si andre voksne med samme bakgrunn, som sladret, spredde rykter og kontrollerte dem. Den sosiale kontrollen kunne med andre ord begrense foreldrenes handlefrihet både i oppdragelse av barna og for foreldrene selv. Dette ble også trukket frem av foreldrene vi snakket med. En mor med somalisk bakgrunn sa: «Vi somaliere er så redde for å bli baksnakket av andre somaliere. Vi bryr oss mer om hva andre somaliere sier om hva religionen sier». De andre i gruppen nikket bekreftende. En annen mor sa oppgitt at hjemme i Somalia kunne hun klemme og kysse en mann på kinnet i full offentlighet, men ikke her i Norge: «Man føler seg overvåket her i Norge».

Rykter, ryktespredning og sladder var noe som gjerne ble omtalt som noe negativt som «andre» gjorde. Få sa på seg selv som ryktespredere. Samtidig så er det slik at alle er «andre» for noen andre. Det vil si at det en selv ikke oppfatter som å spre rykter, kan oppfattes slik av andre. Det er først og fremst når

ryktene er om deres egen familie/egne barn det er negativt, når det er om andre kan det være nyttig. I miljøer hvor arrangert ekteskap er normen og hvor jenter og gutter har få arenaer hvor de kan omgås og bli kjent, blir det å forhøre seg om potensielle kandidater en viktig strategi for å sikre barna en ekteskapspartner som er bra for dem, og noen av foreldrene fortalte om hvordan de forhørte seg om ryktet til potensielle ekteskaps partnere til barna. I en slik situasjon blir rykte en ressurs, mens når ryktene går om en selv eller egne barn er det noe negativt. Rykte-kulturen kan dermed være et tveegget sverd.

Et annet poeng som kommer frem i foreldrenes fortellinger, som også var tydelig i de unges fortellinger, er at foreldre sier at de i utgangspunktet ville latt barna få lov til å gjøre mer enn det de får lov til, hvis det ikke var for at «de andres» sladring kunne skade barna. Et viktig poeng her er at mange foreldre ser ut til å tro at de står alene om å ville gi barna mer frihet. Gjennom å få i stand en dialog ikke bare mellom representanter for det offentlige, skolen osv og foreldre, men også mellom foreldrene selv kan vise foreldre at det ikke nødvendigvis står så alene og at det er andre foreldre som tenker som dem selv.

Dårlig rykte – kun for jenter?

Mor: Det er mange problemer vi ikke opplever fordi vi ikke har jenter. Vi har gutter, og vi har annerledes problemer. Hvis du har jenter får du kanskje dobbeltmoralbehandling. Du behandler gutten på en måte og jenta på en måte.

I: Du tror du også ville gjort det?

Mor: Jeg klarer ikke å si ja eller nei. Men noen ganger setter jeg meg inn i situasjonen til en mor som har jente, hvor bekymret hun er – ikke fordi hun tenker gammeldags, men fordi hun er bekymret for at jenta skal bli misbrukt i samfunnet. Nei, vi [som har gutter] har annerledes problemer. Nå er jeg mest opptatt av at sønnen min ikke blir avhengig av røyk, alkohol, eller ikke blir bra behandlet av venner. Dette er annerledes enn for en mor som har jente. ... Jeg er bekymret for min sønn og vil ikke at han skal bli mishandlet, men hvis jeg hadde en datter ville jeg også tenke på hva de sier.

Moren forklarer at selv om hun er tilhenger av at jenter skal ha samme regler og rettigheter som gutter, ville hun vært bekymret for hva folk sa om datteren fordi det kan skade henne. Sønnen har hun andre bekymringer for. Hun skiller altså mellom to type bekymringer – bekymringer for hva som kan hende barna (rusavhengighet, dårlige venner, vold osv) og bekymringen for hva andre skal si og tro om dem, den ene aktuell for sønner, den andre for døtre. Flere av foreldrene skilte i likhet med denne moren mellom ulike typer bekymringer knyttet til kjønn. Det var imidlertid bekymringene for guttene de snakket mest

om. Dette kan ha en sammenheng med at guttene ofte har større frihet i forhold til å bevege seg ute og dermed i større grad står i fare for å bli eksponert for alkohol, rus, gjenger og kriminalitet. Dette kommer vi tilbake til i kapittel 5.

Rykter ble knyttet eksplisitt til fremtidige ekteskap; det å få et dårlig rykte reduserte sjansene på ekteskapsmarkedet. Dette gjelder særlig jentene. Som en av kvinnene sa «Gutter får ikke det på samme måte, det er ikke ødeleggende for dem. Hvis du ser et par er det 'Jenta var med en gutt, ikke gutten var med jenta'». En av de andre mødrene i denne gruppen var uenig: «Jeg er uenig. Gutter får også dårlig stempel og det ødelegger for dem». Den første kvinnen svarte da:

Nei, men et dårlig rykte ødelegger sjansene for en jente til å gifte seg. Det er ikke sånn med gutter. Da sier man bare at de er umodne og at de vokser det av seg.

En av de andre kvinnene sa seg enig i dette:

Vi har lettere for å tilgi gutter. (...) Realiteten er at man har det vondt når gutten er sammen med noen, det er like vondt, men vi tar det litt lettere, [vi sier til oss selv at] «han er umoden».

Slik vi forstår den sisten moren, bryter gutter normer når de for eksempel har kjæresten, og det er ikke noe foreldrene er komfortable med, «det er like vondt», men det får ikke de samme konsekvensene på lengre sikt som det gjør for jenter. Guttene kan «vokse det av seg», mens det dårlige ryktet er noe jentene i større grad må bære med seg. Som rapporten *Ungdom med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg – en kunnskapsstatus* (Aarset, Lidén og Seland 2008) påpeker, er gutter underrepresentert i studier på familiefeltet. Det er i liten grad forsket på kjønnsforståelse, maskulinitetsformer og hvilke kjønnete normer som gjelder for i gutter med innvandrerbakgrunn, og hva konsekvensene av å få «et dårlig rykte» eventuelt er for dem. I ungdomsintervjuene i Dialog-prosjektet ble det trukket frem at jentene selv ikke ville gifte seg med gutter som hadde hatt kjæreste og «vært mye utpå byen». Videre sa de at foreldrene vektla at den potensielle svigersønnen hadde utdanning og god jobb: «Ingen vil si at vår svigersønn vasker opp [på restaurant]. Det har også noe med rykte å gjøre. Det er ære» (Aarset 2008:132). Gutter rykte kan dermed også være knyttet til en form for ærestenkning. En av mødrene med somalisk bakgrunn vektla nettopp det: «Jeg vil at det skal endre seg. Det er ikke slik at det bare er jenter som kan få dårlig rykte og ødelegge familiens ære. Gutter kan også ødelegge familiens ære».

De fleste foreldrene presiserte at selv om jenter blir utsatt for ryktespredning og strengere sosial kontroll i praksis, mente de at det egentlig ikke burde

være slik. De understreket derfor at i følge religionen (her: islam) gjelder de samme reglene for gutter og jenter. Det var derfor viktig å skille mellom hva som var religion og hva som var kultur ble det sagt.

Den «kjønnede bekymringen» ble med andre ord utfordret av flere av foreldrene. Gutter kunne få dårlig rykte, som kunne ødelegge for dem. Det var ikke alle foreldrene som var bekymret for at døtrene skulle få dårlig rykte.

Kjønnnet oppdragelse som «sitter i kroppen»

I en migrasjons- og minoritetskontekst blir kjønn, kjønnsrelasjoner og kjønnsroller i tillegg til å angå arbeidsdeling og spørsmål om komplementaritet og likeverd i bred forstand, ofte tillagt betydning som etniske og nasjonale *grensemerker* (Anhtias og Yuval Davis 1989, Fuglerud 2004). Dette blir ofte spesielt viktig i minoritetssituasjoner hvor skolen og den offentlige sfære representerer andre hegemoniske kulturelle modeller enn i «hjemmet», og hvor kvinner blir sett på som bærere av «hjemmets kultur». Dette beskrives gjerne som en av hovedgrunnene til at jenter, spesielt blant barn av innvandrere, utsettes for sterkere sosial kontroll enn gutter. Viktigheten av kvinners kulturelt korrekte oppførsel, kan bli spesielt sentral i fleretniske og flerkulturelle sammenfunn. Samtidig kan migrasjons- og minoritetskonteksten skape rom for refleksivitet i forhold til egne og andres kjønnede praksiser, verdier og normer og dermed bidra til sette i gang andre typer endringsprosesser.

Hvilke rammer foreldrene satte for hva barna kunne bestemme selv varierte mellom foreldrene. Dette kommer særlig fram i forhold til kjønn; flere av foreldrene mente at de har strengere regler for jenter enn for gutter. En del av foreldrene sa at de forsøkte å ha de samme reglene for sønnene sine som for døtrene sine. Flere mente imidlertid at de var strengere med jentene enn guttene. En av mødrene sa for eksempel: «Jeg er for slapp med sønnen min, og streng med datteren min». De andre kvinnene i denne gruppen nikkete og sa at det var feil – det burde ikke være slik, men forklarte samtidig at de ikke klarte å forandre på det. En ordla seg slik: «Vi er for ekstreme mot jenter. Vi er hjernevasket. Det sitter i kroppen. Det er ikke bra, men det er slik». Denne morens beskrivelse av hvordan den kjønnede oppdragelsen «sitter i kroppen» uttrykker det den franske sosiologen Pierre Bourdieu legger i *habitus*-begrepet, som innebærer kroppsliggjorte væremåter, praksiser og verdier (Bourdieu 1977). Den norske sosiologen Annick Prieur tar i bruk *habitus*-begrepet for å peke på at kjønn og familie er områder som er trege å forandre (Prieur 2004). Ifølge Prieur er det å være mann eller kvinne dypt rotfestet i en *habitus*, og de fleste innvandrere vil opprettholde kjønnskonstruksjonene i det nye landet.

Det var også foreldre som var svært bevisst på å endre det kjønnsrollemønsteret de selv var vokst opp med. Som en av mødrene sa:

Jeg vil ikke at dattera mi skal vokse opp som meg. Jeg var ikke fornøyd. Jeg fikk alltid «Nei, nei, nei». Mammaen min var redd hele tiden på grunn av hva folk skulle si. Jeg vil ikke at dattera mi skal vokse opp og være bare hjemme eller på skolen. Jeg fikk ikke engang lov å gå på skolen, for faren min sa «Det er gutter og jenter sammen der. Du får ikke lov å gå på universitetet. Kanskje blir det muligheter for å ha sex der». Så vi fikk ikke lov å fullføre høyskole.

En del av disse foreldrene opplevde imidlertid at de møtte fordømmelse fra andre foreldre med samme etniske bakgrunn, som vi var inne på tidligere i kapitlet.

«Vil ikke dere også at andre passer på barna deres?» - etnisk miljø som støttende og beskyttende

Det med sosial kontroll har positive og negative sider. Hvis de blir fulle eller farlig situasjon oppstår, er det viktig å fortelle [det til foreldrene], men ikke hvis det bare er bagateller.

(Mor med tyrkisk bakgrunn)

Å ha et nettverk og miljø rundt seg som passer på og følger med på hva som foregår var ikke kun noe som ble oppfattet som negativ. Tvert i mot, det å ha et slikt miljø ble av flere oppfattet som helt sentralt i hvordan klare tilværelsen i Norge og hvordan klare å oppdra barna. Dette ble trukket frem som spesielt viktig i en situasjon hvor mange mangler et større familie- og slektsnettverk og hvor storsamfunnet opererer med andre normer enn en selv. Det å «bry seg» var dermed noe positivt og foreldrene presiserte viktigheten av å være en ansvarlig voksenperson ikke bare over for egne barn, men også andres barn. Jamfør hvordan «den gode gamle nabokjerringa» som «bryr seg» etterlyses med jevne mellomrom i den norske diskursen om barn og barndom.

Ada Engebriksen og Øivind Fugleruds (2007) undersøkelse av unge med flyktningbakgrunn viser at ungdommen har mange voksne mennesker som spiller viktige roller i livet deres, og at dette er med å utgjøre et sosialt sikkerhetsnett som ser ut til å hindre asosial atferd, samtidig som det også hindrer deltakelse på mange norske arenaer.

I dette kapitlet har vi sett på hvordan foreldreskapet formes og utspiller seg i forhold til områder som kjønnet oppdragelse, sosialt nettverk og sosial kontroll. Vi har forsøkt å belyse hvordan vektlegging av intimitet og tillit i foreldre-barn relasjonen for mange foreldre var relatert til hvordan rykter og ryktespredning fungerte som en form for sosial kontroll i de ulike miljøene. Foreldrene posisjonerte seg ulikt i forhold til hvilke strategier de møtte potensielle rykter med. Alle poengterte imidlertid at tillit mellom foreldre og barn

var viktig og at det var vanskelig å være helt uberørt av rykter. Rykter og bekymring for rykter ble først og fremst diskutert i forbindelse med døtre, mens i forhold til sønner ble hovedsakelig andre typer bekymringer trukket frem – dette vil vi komme tilbake til i kapittel 5 om skolen.

Enkelte foreldre knyttet bekymringen for at døtrene skulle få dårlig rykte eksplisitt til fremtidige ekteskap. I neste kapittel vil vi gå nærmere inn på hvordan foreldrene forholdt seg til deres barns ekteskap og ekteskaps partnere.

Ekteskap – «de unge bestemmer, men foreldrene gir sin mening»

Foreldrenes perspektiv på ekteskap er viet ekstra plass i rapporten. Temaet berører en rekke andre aspekter ved oppdragelsen og foreldrerollen, og illustrerer forskjellige holdninger blant foreldrene, men også et skille mellom foreldrenes idealer og deres praksis.

«Å passe sammen»

En av mødrene med tyrkisk bakgrunn fortalte at sønnen, som snart skulle gifte seg, hadde valgt sin tilkommende kone selv:

Det var hans [sønnens] valg. De traff hverandre her, og så hørte vi at de var interessert i å gifte seg. Og da gjør vi det på vår måte – vi går til jentas mor og far og sier at vår sønn og deres datter er glad i hverandre og vil gifte seg. Det er vår tradisjon. Men litt orden [må det være] – hvis jenta hadde vært narkoman... da hadde det vært litt problem. Da hadde vi prøvd å løse det problemet, men hvis det hadde gått veldig langt så hadde det vært vanskelig. Hvis vi ser at den familien passer oss, og vår sønn og jenta passer sammen, og at de vil klare seg bra økonomisk og sånn... Hun [den kommende svigerdatteren] har tenkt til å gå videre med skole, på universitetet. Så da har vi diskutert med sønnen min hvordan de skal klare seg med å kjøpe møbler og sånn når hun skal gå på skole. Så alt går i orden nå, da. Men hvis det hadde vært en familie som ikke passet, så hadde vi sagt «det passer ikke for oss, men ok hvis du er glad i den jenta så er det ditt valg».

Moren fortalte videre at sønnen tidligere hadde spurt henne hvordan hun ville reagere hvis han kom med en norsk jente. Hun hadde svart ham at det var hans valg, men hadde også henvist til sin livserfaring og forklart at et slikt ekteskap ikke kom til å fungere. Sønnen hadde hørt på hva hun hadde å si og hadde godtatt det, fortalte hun oss. På spørsmål om hvordan det ville vært hvis datteren hennes fant en norsk gutt, svarte hun:

Det er akkurat det samme. Det har skjedd med min manns søster familie – to av jentene er gift med engelske menn. Det er deres valg, vi aksepterer det ikke, men det er deres valg.

Flertallet av foreldrene som deltok i fokusgruppene hadde bakgrunn i samfunn hvor ekteskap er et familieanliggende, en kollektiv handling som angår hele storfamilier, og hvor en eller annen form for arrangert ekteskap har vært normen. Anja Bredal definerer arrangert ekteskap som

«et sett av gifte praksiser eller måter å gifte seg på. Felles er at ekteskapet anses som et familieanliggende; det er ikke bare individer som gifter seg, men hele (stor) familier» (2004:16).

I praksis vil det være store variasjoner både i forhold til hvordan ekteskapsinngåelsen gjøres og i forhold til hvordan den oppleves i hva som defineres som arrangert ekteskap. Det varierer fra tradisjonelle arrangerte ekteskap og ekteskap hvor paret nesten ikke har møtt hverandre før bryllupet, til de som møter partneren selv og ber om foreldrenes samtykke, slik som i eksempelet ovenfor. På tross av variasjonsbredden peker Anja Bredal på bestemte normer og strukturer som utgjør en viktig bakgrunn for de opplevelser og beslutningsprosesser informantene hennes forteller om, og som kan sies å utgjøre rammeverket familiene og de unge forhandler ut fra. Det er Bredals studie av arrangert ekteskap blant unge norsk-asiatere som utgjør grunnlaget for hennes beskrivelse av dette rammeverket. Ifølge Bredal er en sentral del av som kan kalles en kollektiv livsanskuelse at ekteskap er et fellesanliggende, fordi det forener og forsterker bånd mellom slektsgrupper. Videre er arrangerte ekteskap ofte tilknyttet patriarkalske strukturer der kjønns- og generasjonsrelasjoner er hierarkisk organisert. Yngre forventes å vise lydighet og respekt overfor eldre, og kvinner overfor menn. Bredal trekker frem komplementære kjønnsroller som et gjennomgående trekk, og hun peker på ære og skam som sentrale verdier. For kvinner er seksuell ærbarhet viktigst, mens for mannen vektlegges forsørgerevne og evnen til å beskytte. Seksualitet skal kun eksistere innenfor ekteskapet, og kvinner skal være jomfruer frem til de gifter seg. For mennene er kravene mer tvetydige. Foreldre til den som gifter seg har en hovedrolle i å finne en partner, med mor som viktigste uformelle aktør og far som formelt ansvarlig, men ofte engasjerer hele slekta seg. Som grunnregel er det den unge mannens familie som formelt skal ta første skritt. Giftemålet innebærer som regel en økonomisk transaksjon – der gaver og penger overføres fra den ene familien til den andre⁸. Arrangerte ekteskap er ofte knyttet til

8. Spørsmål knyttet til økonomiske transaksjoner som for eksempel medgift ble ikke eksplisitt tatt opp i fokusgruppeintervjuene. Vi anså det som for omfattende og tidkrevende å gå inn i dette temaet i tillegg til alle de andre temaene vi tok opp.

endogami, det vil si at man systematisk går inn for å gifte seg innen sin egen gruppe. Noen har krav om at det skal være innenfor nær slekt, f. eks søskenbarn, andre at det må være innen for samme kaste eller klan, etniske gruppe eller religion. Motivasjon for gifte innen slektsgruppe er at eiendom forblir i familien, og at det skaper trygghet fordi familiene kjenner hverandre. Bredal beskriver hvordan forberedelsene til giftemål er en integrert del av primærsoialiseringen. Ekteskap fremstår dermed som en selvfølgelig og naturlig del av livsløpet.

Migrasjon er med på å endre familie- og slektskapsstrukturer og praksiser – deriblant ekteskapstradisjoner. Ekteskapstradisjonene står i et spesifikt forhold til en lokal kontekst hvor ulike sosiale, økonomiske og kulturelle forventinger, lojaliteter og praksiser er knyttet sammen. Når kulturelle tradisjoner forflyttes til en ny kontekst gjennom migrasjon splittes de ulike elementene i større grad fra hverandre, og ulike, og ofte konkurrerende hensyn trer tydeligere frem. De ulike elementene må vurderes og tas hensyn til på nye måter, og det kan føre til at aspekter som tidligere har blitt tatt for gitt i større grad blir italesatt og diskutert. Det rammeverket Bredal beskriver vil derfor også være under forhandling.

Stor variasjon

Flertallet av de foreldrene vi snakket med mente at det lå i deres rolle som foreldre å veilede og rådgi barna når det gjaldt ekteskapspartner. Foreldrene satt med livserfaring de mente var nødvendig å benytte i en så avgjørende beslutning. Mange hadde en forståelse av at det ikke kun er paret selv som skal passe sammen, men at også deres familier må passe sammen. Men hvordan de forstod, fortolket og praktiserte det å rådgi og veilede, og hva de mente måtte være tilstede for at familier og enkeltindivider «passer sammen» varierte. Hvilke kriterier som må oppfylles for at en potensiell svigersønn eller svigerdatter skal være passende varierte. Etnisk bakgrunn, religion, kultur, livssyn og livsstil, kaste, språk og økonomi var blant de elementene som ble trukket frem. Det varierte også i hvilken grad foreldrene snakket ut fra hva som var bra for familien som helhet og hva som var bra for sønnen/datteren. Samtidig kunne disse nivåene være vanskelige å skille fra hverandre, da familiens beste og individets beste gjerne var overlappende.

Vi tenker først og fremst på kjærlighet. Det handler om kjærlighet. Fordi det er gutten og jenta som skal bestemme. Foreldre har også noe å si, men siste valg er til gutten eller jenta. Det er ikke foreldre som bestemmer. Når det gjelder tverrkulturelle ekteskap er det ikke gitt at det skal gå, for det er snakk om to forskjellige kulturer. Jeg snakket med en dame som ble forelsket i en afrikansk mann, hun sa at de problemer hun har er problemer med kulturforståelse. «For det er en del ting afrikanske menn gjør som jeg som norsk kvinne ikke kan godta» [sa hun]. Det er sånn hele tiden. Vi har også to-tre familier der gutten kom hjem med kjæresten og moren sa: «Hva slags jente er det du tar med hjem til meg? Det vil jeg ikke se mer». Det er mange eksempler på etniske norske som gjør det samme som utenlandske foreldre. Men siste valg er til de som forelsker seg. Men foreldre gir sin mening.
(Far med kongolesisk bakgrunn)

Hvis sønnen min kommer med en norsk jente – jeg kan ikke nekte han. Hvis han sier at dette er min kjærlighet, - hjertelig velkommen. Men, for å være helt ærlig, jeg vil ha en somalier, som kan språket og kulturen. Jeg tror dette er det samme for nordmenn også.
(Mor med somalisk bakgrunn)

Det eneste som er bra med vår kultur er at man kan gifte seg med hvem man vil. Brun, sort, hvit – hva som helst - så lenge man er muslim. Det er helt ok om det er en norsk – så lenge det er en muslim.
(Mor med somalisk bakgrunn)

Han [sønnen] spurte «mamma, kan jeg gifte meg med en norsk?». Så jeg sa «selvfølgelig, hvis hun liker deg, vil jeg gjerne det. Hvis dere elsker hverandre».(Mor med kurdisk bakgrunn)

Jeg sa til sønnen at når du er glad i en jente [så kan du gifte deg] – men egentlig vil jeg helst ikke at hun skal være veldig religiøs. For hvis du gifter deg med en veldig muslimsk eller kristen, vil de kanskje bestemme «nei, hvorfor går lillebroren din dit?», hvis du har en søster: «hvorfor bruker hun sånne klær?». Så jeg sa til sønnen min at «hvis du finner en slik familie vil vi etter hvert miste kontakten med deg». (...) Han sa «Mamma, hvis jeg gifter meg med en fra Somalia?». Jeg sa «Herregud, egentlig helst ikke. Men hvis du kjenner en som kommer fra en veldig åpen familie spiller det ikke noen rolle for meg».
(Mor med kurdisk bakgrunn)

Som disse sitatene viser hadde foreldrene ulike ideer og forestillinger om hva som var det beste for barnet og for familien, hvilke kriterier som måtte til for at noen passet sammen.

Veilede og forklare

Flere av sitatene viser også at mange av foreldrene har snakket med barna om spørsmål relatert til ekteskap og om eventuelle forventninger foreldrene har til barnas fremtidige ektefeller. Dette henger sammen med at foreldrene hadde som ideal å snakke med barna og forklare dem hvorfor de har de reglene og verdiene de har; og gjennom disse forklaringene skape forståelse og enighet. Moren med tyrkisk bakgrunn som vi innledet dette kapitlet med fortalte at sønnen hørte på henne, og forstod og aksepterte hennes argumenter for hvorfor det ikke var lurt for ham å gifte seg med en «norsk» jente.

Flere barn hadde spurt foreldrene om hvordan de vil reagere hvis de gjør uortodokse valg. Et av hovedfunnene fra ungdomsintervjuene var hvordan spørsmål om arrangerte ekteskap påvirker ungdomstiden lenge før det er aktuelt å gifte seg, og spørsmålet om ekteskap ble innvevd i forestillinger om tilhørighet og identitet i familien, i en religiøs forankring, i familiens sosiale nettverk og blant jevnaldrende (Aarset 2008). Ungdom får kjennskap til ulike ekteskapspraksiser og normer gjennom venner, skole, media og storsamfunnet og de tar innover seg og reflekterer rundt den norske diskursen om innvandrerforeldre og tvangsekteskap. Dette er med på å skape en refleksjon omkring eget liv og familiens praksiser. En kan si at migrasjonshistorien og det å vokse opp som minoritet i Norge tvinger frem refleksivitet. Unge med minoritetsbakgrunn må forholde seg til sin «annerledeshet» i forhold til majoritetsungdom, og må begrunne og forklare praksiser og valg for eksempel knyttet til ekteskap, mens tilsvarende valg og praksiser hos majoriteten i stor grad forblir utematiserte og oppfattet som «naturlige»⁹.

Transnasjonale ekteskap?

Statistikk viser at mange med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn inngår transnasjonale ekteskap, dvs. at de gifter seg med en som ikke er bosatt i Norge ved ekteskapsinngåelsen (Daugstad 2006). 55 prosent av de 15 ikke-vestlige innvandrergruppene Gunnlaug Daugstad undersøkte inngikk transnasjonale ekteskap i perioden 1996-2004. Samtidig viser SSBs befolkningsstatistikk at de som er født i Norge gifter seg senere enn førstegenerasjonsinnvandrere i samme alder (Daugstad 2006). I følge Daugstad tyder det på at ekteskapsmønsteret er i ferd med å endres. Hvilke ektefeller de etterkommere som har gifte seg i perioden 1996-2004 har valgt kan dermed ikke si noe om hvilke ektefeller etterkommere fra samme landgruppe vil velge i frem-

9. Det er for eksempel ikke slik at det kun er minoriteten som har endogame ekteskapspraksiser; studier viser at majoritetsbefolkningen i Norge som regel velger partnere med noenlunde samme sosiale bakgrunn, utdanning eller yrke (Wiik 2005).

tiden. Dette fordi de som har giftet seg har giftet seg i ung alder, mens flertallet ser ut til å utsette giftemålet. Å basere prognoser på de som allerede er gift vil med andre ord ikke gi et tilfredsstillende bilde på utviklingen.

Det er interessant at det i diskusjonene om ekteskap og om potensielle partnere i våre intervjuer med foreldre var en tendens til at det var i Norge man antok at barnas ektefeller eller potensielle ektefeller ble funnet. Kun noen få av foreldrene fortalte om barn som ektefeller fra eget hjemland eller fra et andre land. I hvilken grad dette peker på en ny utviklingstendens og i hvilken grad dette sier noe spesifikt om vårt utvalg av foreldre er vanskelig å si. Flere kvalitative studier peker imidlertid på at unge med innvandrerbakgrunn er skeptiske til transnasjonale ekteskap og at flere ønsker å gifte seg med en som hadde vokst opp i samme land som en selv (se blant annet Aarset 2006, Bredal 2004, Jacobsen 2002, Mørck 1998). Ifølge en dansk undersøkelse fra 2004 som omfatter unge i alderen 17-27 år med bakgrunn fra Eks-Jugoslavia, Tyrkia, Pakistan, Libanon og Somalia var 40 prosent av de spurte dansk-pakistanerene gift eller forlovet med en fra Danmark (Schmidt og Jakobsen 2004).

«Det er deres valg, vi aksepterer det ikke, men det er deres valg»

I undersøkelsen som er grunnlaget for rapporten *Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn. Unge oppvokst i Norge med foreldre fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam* (Løwe 2008), ble intervjupersonene spurt om hvor stor grad av innflytelse de hadde på både beslutningen om å gifte seg og valget av ektefelle. To av tre gifte mente de hadde svært stor innflytelse på beslutningen om å gifte seg, og nesten like mange hadde svært stor innflytelse på hvem de skulle gifte seg med. Om lag to av ti hadde stor innflytelse, og en av ti middels innflytelse. Det var svært få, kun 3 prosent, som svarte at de hadde liten eller svært liten innflytelse på beslutningen om å gifte seg, mens 1 prosent hadde liten eller svært liten innflytelse på valget av ektefelle (Løwe 2008:21).

Foreldrene vi snakket med vektla at barna kunne velge ekteskapspartner selv, men foreldrene så samtidig det som sin oppgave å rådgi og veilede dem i denne prosessen. Med utgangspunkt kun i fokusgruppeintervjuene kan det være vanskelig å vite hva som ligger i utsagn som at det i siste instans er barna selv som bestemmer hvem de vil gifte seg med, men at foreldrene også har noe de skulle sagt. Som for eksempel når en mor sier: «Det er deres valg, vi aksepterer det ikke, men det er deres valg», åpner dette for flere tolkningsmuligheter; hva legger hun i «å ikke akseptere», hvilke konsekvenser får det? I en fortolkning av slike utsagn er det en del aspekter som må tas hensyn til - valg av ord kan være preget av at norsk ikke er foreldrenes førstespråk og det

kan være kulturelle forskjeller i forhold til hvordan man ordlegger seg som ikke nødvendigvis sier noe om forskjeller i handlingsmåter. I den typen fokusgruppeintervjuer som denne rapporten er basert på er det færre muligheter til å følge opp enkeltutsagn og utdype temaer enn det for eksempel er i en en-til-en-samtale. Foreldrenes utsagn kan tolkes på ulike måter, og samtidig er det tydelig at det var ulike posisjoner blant foreldrene og at rammene var forskjellige. Som vi har vært inne på tidligere er de dataene vi får gjennom fokusgruppeintervjuene på et diskursplan – vi får innblikk i hvordan foreldrene diskuterer og reflekterer rundt bestemte temaer. Vi får imidlertid ikke data som sier noe om hvordan de faktisk handler i bestemte situasjoner.

At barna valgte partner på tvers av foreldrenes ønsker ble i de fleste tilfellene beskrevet som en situasjon som var uønskelig og som de forsøker å unngå. Betydningen av å ha et nært og tillitsbasert forhold til barna ble derfor vektlagt. Hvis man har et slikt forhold vil barna i større grad lytte til foreldrenes råd, og forstå deres grunner til å anbefale eller fraråde potensielle ekteskaps partnere.

Foreldrene har ønsker og forventninger om barnas fremtidige ekteskaps partnere, men uten at dette nødvendigvis innebærer at de vil bruke tvang for å få igjennom sine ønsker. De påpekte er det nok var ganske vanlig også blant norske foreldre at de ønsker at barna gifter seg med noen de føler en viss likhet med og kan oppnå en form for forståelse med¹⁰. Foreldre kan på den ene siden være for frivillighet og mot tvang, og på den andre siden ha bestemte forventninger og krav til barnas utvalgte. I *Integreringskart 2008. Tvangsekteskap - en kunnskapsstatus* møter man blant andre Rukshana Kausar, en norsk-pakistansk kvinne som ble giftet bort i en alder av 16 år (Aslam 2008). Kausar argumenterer mot tvangsekteskap og sier at hennes egne barn har friheten til å velge selv, samtidig legger hun til at hennes eneste krav er at personen skal være ordentlig og muslim, og at hun får møte familien til den utvalgte.

Forventningspress fra andre i samme etniske gruppe i forhold til barneoppdragelse gjaldt særlig ekteskap; enkelte av foreldrene fortalte om hvordan slektninger eller andre i ens etniske miljø utøvte press på foreldrene for at barna skulle gifte seg med den rette personen.

Foreldrene presiserte at det er forskjell på arrangert ekteskap og tvangsekteskap, og alle var imot tvang. Enkelte sa at tvangsekteskap var noe som hørte fortiden til, «det var i gamle dager», og at det ikke forekom nå lenger. Eller de sa at det forekom i andre etniske grupper, men ikke i deres egen gruppe. Hva som oppfattes som frivillighet og hva som oppfattes som tvang er ikke gitt i utgangspunktet. Når foreldrene sier at tvangsekteskap kun eksisterte i gamle

---

10. SSB-undersøkelser viser for eksempel at mellom 20-30 % av den norske befolkningen oppgir at de ville synes det var ubehaglig dersom de hadde hatt en sønn eller datter som ville gifte seg med en innvandrер (Statistisk sentralbyrå 2008).

dager, hva legger de da i begrepet tvangsekteskap? Basert på hvordan foreldrene snakket om tvangsekteskap kan det være nærliggende å tolke det som om foreldrene her forstår «tvang» som fysisk vold. Tvang kan imidlertid også omfatte psykisk press. I *Arbeid mot tvangsekteskap – en veileder* defineres tvangsekteskap som:

- et ekteskap som organiseres på en slik måte at minst én av ektefellene:
  - ikke har en reell mulighet, til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for represalier,
  - ikke har reell mulighet til å velge en annen partner på tvers av familiens ønsker uten å bli utsatt for represalier,
  - har samtykket til ekteskap etter utilbørlig press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold (s. 15)

Mødre med pakistansk bakgrunn problematiserte kastetilhørighet som et aspekt ved giftemål. «Ekteskap på tvers av kaste er et av de største problemene i dag slik jeg ser det», sa en av kvinnene, og fortsatte: «De unge skjønner ikke hvor mye problemer ekteskap på tvers av kaster kan føre til». Hun forklarte hun ikke var prinsipielt i mot det å gifte seg på tvers av kaste, men at hun mente at det skaper mye problemer som de unge ikke forutser. De unge her i Norge er ikke bevisst betydningen av kaste, men den er der like fullt, og det er foreldrene klar over, forklarte hun. Hun beskrev hvordan kastetilhørighet ofte skapte problemer i ekteskap gjennom at kaste-baserte måter å være mann og kone opp «sitter i kroppen» på de unge. Hun mente det fantes mange tilfeller her i Norge hvor menn av høyere kaste gifter seg med kvinner av lavere kaste.

De tror selv at det ikke betyr noe, men etter hvert begynner mannen å behandle kona dårlig – ser ned på henne fordi hun er av lavere kaste – mener hun er mindre verdt. De unge skjønner ikke at dette blir et problem, men foreldrene gjør det. De ser lengre frem,

sa hun, og fortsatte: «De unge nå vil bestemme selv. De hører ikke på foreldrenes erfaringer og kunnskap. Det blir problemer ut av det». Hun forklarte at mange foreldre gir opp og lar barna gjøre som de vil, men at dette som regel ender dårlig. På spørsmål om hvordan man løser en situasjon hvor sønnen eller datteren vil gifte seg med en foreldrene ikke var enig i svarte hun:

Man prøver å snakke sammen. Hvis barnet ikke hører på foreldrene og vil gifte seg med den personen så sier man: «I så fall er problemet ditt. Vær så god og gjør det, men da kan du ikke komme tilbake hit».

Å avvise barnet sitt på denne måten er ekstremt smertefullt for foreldrene, og mange foreldre får psykiske problemer hvis de må kutte kontakten med barna,

forklarte hun. Hun løftet opp hånden sin og pekte på en av fingrene og sa: «Hvis en finger er kuttet av hånden, gjør hele hånden vondt». Når barna gikk i mot foreldrenes anbefaling, og ikke forstod at foreldrene ønsket barnas beste, hadde foreldrene nærmest ikke noe annet valg enn å kutte kontakten, slik denne moren beskrev det. «Foreldrene slutter aldri å være glad i dem, men når de har gått i mot foreldrene så blir det slik», konkluderte hun.

Foreldre som oppfatter at de har hatt en god dialog med barna, gitt dem anerkjennelse og handlingsrom innenfor bestemte rammer, og mener å ha lyktes i å formidle egne verdier og normer på en slik måte at barna har akseptert og internalisert disse, opplever det som et sjokk og svik når barna «plutselig» bryter rammene foreldrene har gitt dem. Det kan også gi en opplevelse av å ha mislykkes som foreldre – at de ikke har klart å rådgi og veilede barna på riktig måte.

Flere forskere peker på at overgangen mellom arrangement og tvang kan være flytende og vanskelig å definere (Bredal 2004, Prieur 2004, Schmidt og Jakobsen 2004). Det kan tenkes at det noen foreldre ser på som å rådgi og veilede kan bli oppfattet som psykisk press av ungdommene. I hvilken grad unge har reell innflytelse på sin situasjon kan være vanskelig å definere. Bredal (2004) trekker frem eksempler på hvordan unge opplever å ha innflytelse i på ekteskapsprosessen, samtidig viser hun at de unge i hennes studie var svært opptatt av å ha foreldrenes aksept, og at de strakk seg langt for å få den. I situasjoner hvor de ikke klarte å oppnå foreldrenes aksept kunne det skape fortvilelse og psykisk krise. De unges opplevelse av innflytelse på situasjonen var dermed relativt innenfor en ramme der familiens betydning for individets identitet og selvopplevelse stod sentralt. Hvis konsekvensene av et valg kan være at du utestenges fra kontakt med familien, kan det oppfattes som en så alvorlig og smertefull konsekvens at dette valget blir umulig.

I intervjuene ble det også beskrevet hvordan foreldre ville strekke seg langt for å unngå brudd med barna, og heller velger pragmatiske løsninger. De kom med eksempler der familien i utgangspunktet var imot ekteskap, men godtok situasjonen over tid.

I dette kapittelet har vi belyst hvordan flertallet av foreldrene mente at det lå i deres rolle som foreldre å veilede og rådgi barna når det gjaldt ekteskapspartner. Foreldrene satt med livserfaring de mente var nødvendig å benytte i en så avgjørende beslutning. Mange hadde en forståelse av at det ikke kun er paret selv som skal passe sammen, men at også deres familier må passe sammen. Men hvordan de forstod, fortolket og praktiserte det å rådgi og veilede, og hva de mente måtte være tilstede for at familier og enkeltindivider «passer sammen» varierte.

Foreldrene tok avstand fra tvangsekteskap, og mente at det til syvende og sist var de unge selv som måtte avgjøre. Fokusgruppeintervjuene gir imidlertid kun tilgang til hvordan foreldre diskuterer og reflekterer i forhold til ekteskap; vi kan ikke ut fra dette si noe om hvordan foreldrene handlet i ulike

situasjoner. Flere forskere peker på at overgangen mellom arrangement og tvang kan være flytende og vanskelig å definere. Det kan tenkes at det noen foreldre ser på som å rådgi og veilede kan bli oppfattet som psykisk press av ungdom. I hvilken grad unge har reell innflytelse på sin situasjon kan være vanskelig å definere.

Foreldrenes holdninger til og erfaringer med den norske skolen

Skolens oppgave som identitetsskaper og formidler av felles tradisjoner, verdier og kunnskap har vært et sentralt motiv for utformingen av den norske enhetsskolen, og skolen som samfunnsinstitusjon blir ofte beskrevet som den viktigste integreringsarenaen i landet. Skolen har dermed en generell samfunnsintegrerende funksjon for alle elever. Hvordan denne integreringen skal foregå og hva grunnlaget skal være utfordres blant annet gjennom at nye elevgrupper blir en del av skolen gjennom innvandring

I dette kapitlet presenterer vi foreldrenes perspektiver på og erfaringer med den norske skolen, både grunnskolen og videregående skole. Vi ønsker å belyse foreldrenes opplevelser av skolen som verdiformidler og som støttespiller i foreldreskapet. Foreldrenes fortellinger om skolen sentrerer rundt to overordnede temaer. For det første handler mange av fortellingene om konkrete erfaringer med skolen som støttespiller i situasjoner hvor barna har hatt problemer. Mange foreldre beskriver at de aktivt har kontaktet skolen for hjelp i slike tilfeller, og eksemplene de brukte dreide seg hovedsakelig om sønner med forskjellige typer problemer. Foreldrene hadde varierende opplevelser av å få den støtten de ønsket seg; noen var svært fornøyde mens andre følte ikke de hadde fått hjelp overhodet. Dette skapte også ulike handlingsmønstre hos foreldrene. Et annet omdreiningspunkt i diskusjonene rundt skolen handler om skolen som verdileverandør, særlig for individets rettigheter, hvor flere av foreldrene opplever at skolen bidrar til å undergrave deres autoritet som foreldre.

«De skal studere, de *må* studere!»

Jeg har seks barn. De to eldste studerer i Oslo. De andre studerer ikke. En av sønnene sluttet i påsken siste året på videregående. Bare to måneder før han ville vært ferdig. De andre går på videregående. De skal studere. De *må* studere. (Mor med tyrkisk bakgrunn)

Foreldrene i gruppeintervjuene var engasjerte i sine barns skolegang. Flere av foreldrene vi intervjuet var aktive i foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) og noen også i barnas fritidsaktiviteter. Foreldrene var opptatt av at barna skulle fullføre skolen, og la stor vekt på betydningen av utdanning. De poengterte at skolegang og utdanning er helt sentralt for barnas fremtid og for en vellykket integrering. De som hadde barn som tar videregående utdanning var svært stolte av barna. Og tilsvarende, de som hadde barn som slet på skolen eller droppet ut av skolen var svært bekymret. «Den tida da sønnen min hadde problemer på skolen var jeg søvnløs», sa en av mødrene, og mange andre fortalte at problemene barna opplevde gikk sterkt inn på dem. Foreldrenes fortellinger viser også at mange strakk seg langt for å løse barnas problemer i forhold til skolen.

Forskning viser at minoritetsspråklige foreldre ser på skole og utdanning som svært viktig (Kileng 2007). Mulighetene for å gi barna en god utdanning kan være en vesentlig grunn for å bli i Norge (Østberg 2003). Samtidig viser forskning at skolen opplever utfordringer i å opprettholde kontakt med minoritetsspråklige foreldre – og visa versa (Bæck og Kleng 2005, Ericsson og Larsen 2000, Buland og Mathiesen 2008).

Flere av foreldrene ga uttrykk for et sterkt ønske om å bli møtt som kompetente voksne ressurspersoner og understreket at de ønsket å få klar beskjed fra skolen om eventuelle problemer hos / for sine barn. På den ene siden rettet mange av foreldrene tydelig kritikk mot skolen og fortalte om opplevelser av å bli kritisert, mistenkeliggjort og diskriminert. De etterlyste også en større kulturforståelse fra skolens side, samtidig som de understreket at de ønsket og trengte mer informasjon og herunder tilbud om tolk. Noen knyttet også manglende samarbeid mellom hjem og skole til ulike forhold innad i de etniske miljøene. Flere mente at mange mødre er enslige forsørgere og at dette påvirker deres kapasitet for å delta aktivt i barnas skolegang, for eksempel gjennom å prioritere å komme på foreldremøter.

«Vi har så forskjellig skolesystem fra vårt hjemland» – møtet med et nytt skolesystem

Hjem-skole samarbeidet er en sentral del av det norske skolesystemet, spesielt i grunnskolen. I en kartleggingsundersøkelse av samarbeid mellom hjem og skole fra 2000, beskriver Thomas Nordahl hvordan læreplanverket gir skolen et klart ansvar når det gjelder å drive samarbeid med elevenes foreldre (Nordahl 2000:10). Nordahl påpeker at en av grunnene til at samarbeidet mellom skole og hjem betones så sterkt er knyttet til det faktum at foreldrene har et hovedansvar for sine barns beste, og at samfunnet ikke uten videre kan overta dette ansvaret (ibid:11). Selv om offentlige pedagogiske institusjoner som barnehage og skole har blitt en svært viktig del av barn og unges liv, er det fortsatt foreldrene som har primæransvaret for deres utvikling og vekst. Sam-

tidig skal skolen, ut fra læreplanverket, utfylle foreldrenes oppdragerrolle. Samarbeidet mellom skole og hjem blir derfor også viktig slik at barna slipper å oppleve konflikter mellom foreldrene og skolen. «Barna trenger å oppleve at skole og hjem er et felles oppvekstmiljø med tilnærmet samme krav, regler, verdier og forventninger» (ibid:12). Dette er noe som er generelt for alle skolebarn og foreldre, ikke kun for minoritetsforeldre.

En multikulturell elevgruppe gir ytterligere utfordringer for samarbeidet mellom hjem og skole. I rapporten *Ungdom med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg – en kunnskapsstatus* (2008) peker Aarset, Lidén og Seland på at det likevel eksisterer lite forskning om samarbeidet mellom hjem og skole i forbindelse med verdikonflikter og hvordan skolen i praksis håndterer dilemmaer og konflikter som skolen møter i skjæringspunktet mellom ulike verdier og rettigheter. Våre intervjuer peker imidlertid på andre temaer enn dette, og da spesielt på foreldrenes ulike forventninger til skolen ut fra erfaringer med andre skolesystemer.

Skolen må forstå at vi har en annen kultur. I Somalia har skolen ansvaret for undervisningen. Når barna er på skolen så er det læreren som bestemmer. I Norge faller for mye av ansvaret på foreldrene.
(Mor med somalisk bakgrunn)

Flere av foreldrene som deltok i fokusgruppeintervjuene, særlig de med bakgrunn i land hvor skolesystemet er grunnleggende forskjellig fra det norske, som for eksempel Somalia, opplevde møtet med den norske skolen som en stor utfordring. De opplevde at skolen stilte store krav til foreldres deltakelse i og ansvar for barnas faglige utvikling. Og de uttrykte også usikkerhet i forhold til hvilke forventninger skolen hadde til dem som foreldre. En kvinne fortalte at hun hadde forsøkt å finne ut av hvor «problemet lå», dvs. hva som var grunnen til det oppstod problemer i hjem-skole samarbeidet. Hennes konklusjon var at problemet lå både hos foreldrene og i skolen: «På grunn av at vi har så forskjellige skolesystem fra vårt hjemland – da havner vi i trøbbel». I sammenheng med beskrivelsene av forskjellene mellom skolesystemet i deres hjemland og i Norge, uttrykte foreldrene behov for å få informasjon fra den norske skolen, slik at de i større grad kan støtte barna sine innenfor rammen av det norske skolesystemet. Flere poengterte at de ønsket et bedre informasjonstilbud om hvordan foreldre kan engasjere seg i barnas skolegang, for eksempel gjennom kurs.

Disse temaene kan også gjenfinnes i andre studier av relasjonen mellom skole og minoritetsforeldre. Kilengs (2007) studie av somaliske foreldre i den norske skolen peker på mangel på generell kunnskap om skolen, deres rettigheter som foreldre, og hva som forventes av dem som foreldre. Rapporten *Foreldreinvolvering i skolen* viser at foreldre som ikke har norsk som morsmål i større grad enn andre foreldre mener at de har for mye å gjøre i forbin-

delse med leksearbeid og at de har for mye ansvar for skolegangen (Bæck 2007). Selv om andelen med annet morsmål enn norsk er relativt liten i sistnevnte studie, gir analysen likevel noen indikasjoner på at foreldre som har annet morsmål enn norsk strever mer enn andre foreldre på en del områder av skole-hjem-samarbeidet. Boken *Skolebarn og skoleforeldre* (Ericsson og Larsen 2000) diskuterer hvordan skole-hjem-samarbeidet erfares av foreldre, barn og lærere. Studien får fram hvordan skolen setter krav til barnas hjemmeliv. Når skolen må påta seg større omsorgsoppgaver, innvirker det på skolen som sosial institusjon og på familien og familielivet. Skolens lange arm inn i privatlivet kan betraktes som en form for «pensumisering» (ibid.) av familielivet. Det er en krevende arbeidsoppgave å ha et barn i skolen, og foreldrenes innsats består i å bidra til at barna stiller forberedt og funksjonsdyktige på skolen hver dag. Studien understreker imidlertid at dagens ulike familieformer og familiestrategier ikke nødvendigvis oppfyller dette på en slik måte som skolen forventer, men at skolen setter krav til og vurderer hjemmene ut fra den felles normen. I følge Ericsson og Larsen kommer dette klart frem i forhold til minoritetsfamilier. Foreldrene er usikre på hvilke forventninger skolen stiller til dem. Dette trekkes også frem i sluttrapporten for prosjektet *Minoritets-språklige foreldre – en ressurs for elevenes opplæring i skolen* (FUG 2007). I Noruts evaluering av det samme prosjektet vises det til at det synes som om skolen som institusjon eller system omgir seg med en del strukturer som ikke uten videre innbyr til økt engasjement og involvering fra foreldrenes side, og det poengteres at dette gjelder spesielt overfor foreldregrupper som selv har hatt liten befattning med utdanningssystemet (Bæck og Kleng 2005).

I tillegg til og i sammenheng med det store ansvaret som tillegges foreldre og hjem-skole samarbeidet i den norske skolen, ga mange foreldre også uttrykk for at de mente at skolen og lærere var altfor milde og ikke satte seg i respekt hos de unge. Dette kommer også frem i Kilengs studie av somaliske foreldre hvor hele foreldregruppen mente at det er stor mangel på disiplin og respekt for lærere i den norske skolen. Mange fremhevet at konsekvensene er dårligere undervisning for elevene (Kileng 2007:220).

I en diskusjon illustrerte en av foreldrene skolens manglende autoritet ved å fortelle hvordan barnas oppførsel hadde snudd etter at de hadde lært på korranskolen at man skal vise respekt for foreldrene, for eksempel ved ikke å motsi dem og generelt ha en respektfull oppførsel. Hennes barn hadde kommet hjem til henne og sagt «Åh, er det sånn jeg var mot deg tidligere. Unnskyld. Jeg skal ikke være sånn mer». De andre foreldrene i gruppen nikket og sa at sånn skal det være og sånn kunne det vært hvis barna lærte denne typen respekt på skolen. Foreldrenes kritikk henger sammen med den generelle oppfattningen av at barns selvbestemmelse og barns rettigheter vektlegges uten at en tilsvarende vekt blir lagt på respekt for foreldre og voksne i Norge.

«Jeg synes barna mine er veldig heldige fordi de vokser opp her i Norge»

Samtidig med at foreldrene ga uttrykk for at det ansvar som ble lagt på foreldrene egentlig var skolens oppgave, prøvde de å ta dette ansvaret og de gjorde en innsats for å følge opp barnas lekser og annet skolearbeid. En mor fortalte for eksempel at hun lærte seg norsk og senere tok studiekompetanse for å kunne hjelpe barna. Hvis man ikke kan språket fører det til stor avstand til barna, sa hun:

Nå kan jeg hjelp dem, kan diskutere med dem. Jeg kan følge med – hvis de har eksamen for eksempel. Jeg kan hjelpe med temaer. Hvis foreldrene er flinke blir barna også flinke.

Det ble også argumentert for at foreldre som ikke forstår norsk likevel kan oppmuntre og støtte barna når det gjelder skolearbeid. En mor fortalte om en kvinne som ikke kunne norsk, men som likevel hver dag satte seg ned ved siden av barna når de gjorde lekser og ba dem lese for henne:

Disse barna gjorde det bra på skolen. Foreldre tror at hvis de ikke kan språket så kan de ikke hjelpe, men det kan de. De kan vise interesse for hva barna gjør og spørre dem og sitte sammen med dem når de gjør lekser.

Selv om de fleste etterlyste mer disiplin og mer respekt for lærer og voksne i skolen, var det imidlertid ikke slik at alle som var enig i dette. En av mødrene med kurdisk bakgrunn pekte på de negative aspektene ved skolen i hjemlandet når hun sammenliknet den med den norske skolen:

Men i forhold til det første spørsmålet dere stilte om våres land og her i Norge, det jeg har merket er at jeg har en annen mening. Hvis jeg hadde bodd der ville sønnen min blitt slått av lærerne, der er det lov å slå barna, selv om myndighetene sier at det ikke er lov, så gjør de det. Hvis han har litt makt, hvis læreren kjenner noen politikere, hvis jeg var i Irak kunne sønnen min blitt slått, selv hvis han bare kom fem minutter for sent. Så jeg og mannen min er veldig glade for at vi bor her.

Diskusjonene i fokusgruppene reflekterte at foreldrene var en heterogen gruppe med ulike landbakgrunner, migrasjonshistorier og personlig erfaringer, og møtte den norske skolen og utfordringene i skole-hjem-samarbeid på ulike måter. I boken *Skolebarn og skoleforeldre* (Ericsson og Larsen 2000) gis en inngående analyse av hvordan skole-hjem-samarbeidet erfares av foreldre, barn og lærere. På samme måte som med majoritetsforeldre finner Ericsson og Larsen det lite dekkende å betrakte minoritetsforeldre som en felles kategori. De finner det mer hensiktsmessig å dele innvandrereforeldrene inn i kategorier ut fra strategiene de bruker i møtet med skolen. De tre kategorier foreldre de

finner er: foreldre med en hjemlandsvendt strategi, de som har en tolandsstrategi og de som har en norskvendt strategi. Forfatterne finner at i en hjemlandsvendt strategi blir foreldrenes oppdragelse en motvekt mot norsk påvirkning i skolen, og garantien for at barnet blir som de ønsker. I en tolandsstrategi gir foreldre skolen ansvar for å påvirke barna i norsk retning og ferdigheter, mens de selv ivaretar opplæring i språk og kulturell forankring. Sammenføringen blir foreldrenes ansvar. En norskvendt strategi gir skolen ansvar for oppdrager- og verdiformidling, i tillegg til faglig opplæring, og er i større grad i overensstemmelse med integreringspolitikken. Forståelsen av skolens ansvar i oppdragerprosjektet og forventninger til samarbeidet og dialog om dette, varierer dermed bl.a. ut fra hva slags framtidsstrategier familiene har. Selv om vi i dette prosjektet har en begrenset mengde med data om de ulike foreldrenes strategier vil foreldrene vi snakket med kunne fordeles på alle tre strategiene.

Skolen som støttespiller i ulike situasjoner

Av temaer knyttet til skolen var det særlig egne erfaringer med barnas skolegang og skolens respons og støtte i denne situasjonen som opptok foreldrene. Mange foreldre beskrev konkrete situasjoner hvor de på grunn av problemer med barna hadde tatt kontakt med enten lærer eller skoleledelse. For det meste gjaldt dette problemer som ikke rammer innvandrerforeldre eksklusivt, som at barna ble mobbet eller truet av andre elever, at barna hadde begynte å vanke med barn foreldrene opplevde hadde negativ innflytelse på dem, eller at barna mistroldes og fikk dårligere karakterer. De fleste eksemplene som ble trukket frem handlet om gutter. Dette vil vi komme tilbake til senere i kapitlet. Foreldrenes erfaringer med skolen som støttespiller var svært varierende. Noen følte de hadde fått svært god hjelp, mens andre opplevde å ikke få hjelp i det hele tatt.

Flere pekte på betydningen av samspillet mellom skolen og foreldrene for å lykkes med utfordringene. En av mødrene fortalte at hennes nå 12 år gamle sønn hadde store problemer på skolen da han var 8-10 år. Etter hvert kontaktet hun likevel læreren, men opplevde at hun ikke ble forstått. Da hun senere kontaktet assisterende rektor direkte opplevde hun at situasjonen ble bedre, og at «alle brikkene falt på plass». Hun understreket samtidig sin egen rolle i å få løst situasjonen:

Jeg fulgte med hver dag på hva han gjorde på skolen, og fikk rapport over både dårlige og bra ting (...). Med *min* oppfølging fikk jeg det til å gå bra, han begynner i 8. klasse her til neste år.

Denne kvinnens historie viser betydningen av at både skole og foreldre samarbeider og tar del i å finne en løsning for barna.

Belens historie - en mors bekymring og innsats

Belen, en kurdisk kvinne med en 15 år gammel sønn fortalte om situasjoner ved to ulike skoler som ytterligere illustrerer betydningen av (manglende) samarbeid mellom skole og foreldre. På spørsmål om de hadde snakket med skolen hvis de trengte hjelp fortalte Belen om to erfaringer hun hadde hatt med to forskjellige skoler i Oslo. Ved den første skolen hadde sønnen blitt slått av en gruppe elever fra et annet land, fordi Belen ikke brukte sjal og fordi sønnen ikke gikk i moskeen:

De sa også «Mammaen din er hore, fordi hun ikke bruker sjal» og de spytta på han og sønnen min ville ikke gå til denne skolen, han sa «Mamma hver dag slår de meg fordi jeg ikke går i moskeen». Da jeg snakket med læreren fikk jeg masse hjelp. Og læreren sa «ikke bekymre deg, jeg skal snakke med *alle* foreldrene til disse guttene, og hvis det ikke hjelper anmelder vi det til politiet. Men vi vil ikke at det skal bli mellom deg og foreldrene. Så vi fikk stor hjelp og det gikk over etter en periode.

Familien flyttet senere og sønnen gikk i lengre tid på en annen skole. Også her opplevde han alvorlige trusler fra noen medelever, som blant annet truet ham med kniv og verbalt. Det var flere gjenger på skolen. Belen sa hun snakket med lærerne, som sa at de ville hjelpe henne.

Men det ble motsatt. (...) Jeg har snakket med kontaktlærer og med rektor, men jeg fikk ingen hjelp. Jeg trodde at når jeg sier til lærerne at sønnen min blir truet med kniv, så jeg skulle få god hjelp, men det fikk jeg ikke. Og da snakket jeg med kommunen. Mange ganger. En måned ringte jeg nesten hver uke for å få et møte så jeg kunne snakke med dem. Likevel fikk jeg ikke noe hjelp av kommunen. Og jeg har også vært i NAV og snakket med dem. Jeg har et stort problem med at barna mine ofte er alene, fordi både jeg og min mann jobber sent. Hvis det skjer noe med barna tror jeg at jeg dør, fordi det er masse ting som skjer. Men de sa: «Nei, vi har ikke noe vi kan hjelpe deg med». Selv om jeg har lest masse – jeg har fått masse reklame om familiekontakt og sånn, men når det kommer til stykket og du trenger hjelp så er det ingen som vil hjelpe meg.

Belens fortelling viser tydelig hennes engasjement og bekymring for sønnen. Hun tar situasjonen hans på alvor og ber om hjelp fra skolen for å løse problemene. I det ene tilfellet gir det resultater, mens på den andre skolen gjør det ikke. Belen bruker da den informasjonen hun har fått til å oppsøke andre instanser som kan hjelpe henne - kommune, NAV, familiekontakt osv, uten hell.

Selv om vi ikke har stort nok materiale til å konkludere, gir foreldrenes historier om samarbeid med skolen likevel noen indikasjoner på forhold ved skolen som påvirker. En faktor, som kommer fram av Belens historie er skolens ressursituasjon. En annen faktor som ble synliggjort gjennom andre foreldres fortellinger er skolens erfaring med tospråklige elever. En tredje faktor er individuelle forskjeller; for eksempel at noen lærere opptrer rasistisk. En av mødrene pekte på nettopp dette. Hun beskrev en konfliktsituasjon med en lærer som behandlet henne dårlig og rettet på språket hennes og som både hun og sønnen hennes oppfattet som rasistisk.

Foreldrene fortalte ulike historier om at de hadde kontaktet skolen for hjelp, forsøkt å snakke med foreldre til barnas klassekamerater, eller søkt hjelp hos det øvrige hjelpeapparatet. Andre hadde flyttet på grunn av barnas problemer på skolen slik at barna kunne bytte skole, og noen hadde gitt opp egen skolegang da de følte denne kom i veien for deres evne til å hjelpe barna med deres problemer.

Foreldrenes fortellinger viser foreldrenes forsøk på å søke hjelp hos skolen, skolens varierende håndtering av dette, og hvordan dette igjen opplevdes for foreldrene. Mange av foreldrene vi snakket med hadde tatt kontakt med skolen for hjelp. En del av de problemene de/barna deres slet med var problemer som også etniske majoritetsforeldre og barn sliter med som mobbing, mistriivsel på skolen og faglige problemer. Foreldrenes fortellinger illustrerer likevel at de møter på en del utfordringer i tillegg til de mer generelle utfordringene, som handlet om manglende forståelse og kjennskap til det norske systemet, til skolen og til sine rettigheter og plikter, språklige problemer.

«Jeg vil at skolen skal se meg som en verdifull ressursperson»

I en av gruppediskusjonene argumenterte en av foreldrene for at skolen er kritisk fordi foreldrene ikke følger opp barna, og fordi det er få innvandrerforeldre som møter opp på foreldremøter og andre skolearrangementer. Hun mente at grunnen til skolens kritiske holdning er at foreldrene ikke forstår eller bryr seg, for eksempel når barnas karakterer går ned. De andre foreldrene svarte da med å fortelle konkrete eksempler på at de følte seg kritisert og sa at det ikke var riktig at de ikke brydde seg. En mor forteller at hennes 6 år gamle sønn får juling på skolen av andre barn. Når hun tar dette opp med skolen og søker hjelp der får hun bare høre at det er hennes barn som er urolig. Hun blir innkalt til samtaler hvor skolen forteller om problemer med sønnen hennes. Moren mener at det ikke er sønnen som er problemet:

Han får juling på skolen av andre barn. Når jeg melder fra til læreren – jeg ber dem om å la meg møte foreldrene til barna eller gjøre noe, - så sier de at det er bare at det er ditt barn som er urolig. Og hver gang de kaller meg til samtale og sier ditt barn er urolig, ukonsentrert og ler aldri.

Flere andre mødre vektla også at skolen må møte foreldre som de kompetente voksenpersonene de er: En mor ordla seg slik:

For min del gjelder det for det første det språklige aspektet. Når man har kommet til et nytt land .... jeg er en voksen person som har oppdratt mine barn på godt og vondt. Jeg vil at skolen skal se meg som en verdifull ressursperson, selv om jeg mangler norsk språk. De skjærer alle over en kam.

En annen kvinne fortsatte:

Manglende språk betyr ikke manglende ressurser. Det betyr ikke at jeg er mindre verdt. Jeg husker at for 12 år siden snakket læreren med meg. Læreren snakket veldig høyt og tydelig og brukte barnslige begreper. «Du er snill». Du skal ikke snakke om meg som en «snill mor»!

Denne kvinnen uttrykker hvor frustrerende det kan være når det at man ikke behersker et språk fører til at man ikke blir behandlet som en kompetent voksen.

Språk og tolking

Grunnen til at tospråklige foreldre ikke kommer på foreldremøter er at de ikke skaffer tolk til dem.

(Mor med somalisk bakgrunn)

Skolens manglende forståelse og tilrettelegging for foreldre som ikke behersket norsk ble trukket frem som et sentralt moment i forklaringer på sviktende hjem-skole samarbeidet. Flere foreldre som deltok i fokusgruppene mente at tolketilbudet ved skolen var for dårlig. Noen fortalte at de skulle ønske skolen i større grad benyttet seg av tolk på foreldremøter og i andre sammenhenger, og mente at manglende tolketilbud førte til at foreldrene ikke møtte opp på foreldremøter og konferansetimer. Andre fortalte om episoder hvor skolen hadde tatt i bruk tolk, men hvor tolken enten snakket «feil» språk, altså at skolen hadde leid inn tolk som snakket et annet språk enn foreldrenes morsmål eller at tolken snakket en annen dialekt som var vanskelig å forstå.

Språk og det å gi god informasjon på ulike språk trekkes frem som sentrale utfordringer i en kunnskapsoversikt om skolens rådgivertjeneste (Buland og Mathiesen 2008). Det eksisterer lite forskning på hvordan foreldremøter o.l. ved skoler med en flerspråklig elevgruppe kan gjennomføres på en mest mulig fruktbar måte, og den forskningen som eksisterer gir ulike signaler. Rapporten *Gode modeller for hjem-skole samarbeid i flerkulturelle miljøer* (Statens utdanningskontor 2001) har hentet inn erfaringer med samarbeid mellom skole og hjem fra 22 grunnskoler. Mange av skolene brukte tolk på foreldremøtene.

Det fører til at møtene blir lange, kjedelige og oppstykkede ifølge lærerne. Noen skoler delte foreldremøtene i to, første del på norsk og andre del delt inn i språk grupper med morsmåls lærer/tolk, mens noen få skoler har prøvd ut språkhomogene foreldremøter på tvers av klasser og trinn. Skolene hadde positive erfaringer med disse løsningene. Norut-rapporten *Evaluering av prosjektet 'Minoritetsspråklige foreldre - en ressurs for elevenes opplæring i skolen'* (Bæck og Kileng 2005) peker imidlertid på at flere minoritetsspråklige foreldre opplever det å arrangere egne foreldremøter for minoritetsspråklige foreldre som stigmatiserende.

Skolen som verdileverandør og ulike verdikonflikter

Halalmat¹¹, svømming og leirskole – ulike verdikonflikter

Debatter om særordninger for leirskole, svømming og tilbud om halalmat har pågått i mange år, og fremstår som eksempler på verdikonflikter som kan oppstå med en multikulturell skole.

Når det gjelder halalmat, trakk flere foreldre frem at de opplever det som problematisk at nordmenn og den norske skolen ikke forstår hva det innebærer at halalmat for dem er et religiøst påbud. En mor nevnte at hun opplevde at skolen var treg med å forstå og tilrettelegge i forhold til halalmat for barn, og sa at skolen prøvde å lure foreldrene:

De sier at det bare er kalkunpølse og at barna derfor kan spise det. Skolen skjønner ikke at det ikke bare er slik at de ikke kan spise svinekjøtt – de skjønner ikke at annet kjøtt må være halalslaktet.

Videre forteller hun at skolen kan for lite om religiøse høytider, som ramadan, og at skolen ikke tar hensyn til elevene som faster.

Tilrettelegging av halalmat og feiring av muslimske helligdager kan knyttes til religionsfrihet og handler ofte om skolens bevissthetsnivå og om praktiske løsninger. Når det gjelder spørsmål knyttet til kjønnsdelt gym/svømmeundervisning og leirskoler handler dette om gjennomføring av obligatorisk undervisning. Det har dessuten en viktig kjønnsdimensjon, da disse spørsmålene kan ha en sammenheng med foreldres bekymringer for jenters rykte og utsikter for ekteskap. I forhold til disse spørsmålene ligger det dermed potensiale for konflikt mellom skolens likestillingsprosjekt og enkelte foreldres

---

11. Halal er arabisk for det som er tillatt/rituelt rent. Halalmat vil her si kjøtt av dyr som er tillatt i islam (dvs. ikke svin) og at dyret er slaktet på en rituell riktig måte.

kjønnsespesifikke oppdragelse. Skolen skal som offentlig institusjon bidra til likestilling mellom kjønnene. Dette knytter seg til store og uavklarte problemstillinger for den norske skolen og til en bredere offentlig debatt om verdispørsmål som følger av ulike perspektiver på hvordan integreringen av etniske minoriteter bør foregå i Norge. Da det ikke eksisterer noen uttalt statelig politikk på disse områdene, løses gjerne slike spørsmål lokalt i skolen (Aarset, Lidén og Seland 2008).¹²

Foreldrenes holdninger til leirskole var varierende. Noen sa rett ut at de ikke ville sende barna på leirskole, fordi de var redde for at barna skulle ha sex og få seg kjæresten der. En mor sa: «Vi vil ikke sende barna på leirskole. Vi vet lite om det. Mange blir kjæresten og da blir det samboerskap etterpå». En annen mor fortalte at hun hadde vært på en leirskole i forbindelse med kurs eller en tur hun hadde vært på. Der hadde hun sett at det stod om sex på dødrene, blant annet «Her hadde jeg sex for første gang». «Vi er redde for at det skal skje», forklarte hun. Samtidig fortalte noen av de andre mødrene i samme fokusgruppe at de hadde latt sine døtre delta. I en av de andre fokusgruppene kritiserte en mor skolen for å fremstille leirskole som obligatorisk for å få foreldrene til å la barna delta. Hun sa at hun selv synes det er fint at barna drar på leirskole – både gutter og jenter:

Det er godt for barna å komme vekk fra foreldrene litt. Men vi lever i et fritt land. Skolen skal ikke si at det er obligatorisk for det er det ikke. Foreldrene har lov til å si at barna ikke får dra.

Dette illustrerer at problemstillingene knyttet til disse temaene må sees i med et mer overordnet spørsmål om skolens rolle som verdiformidler og den skepsisen mange av foreldrene følte i forhold dette.

Mens kjønnsdelt svømming er et annet eksempel som har vært heftig debattert, var imidlertid den eneste som tok opp spørsmålet i løpet av alle intervjuene, en kurdisk mor som forklarte at hun håpet sønnen hennes ville lære å svømme på skolen, siden hun ikke kunne lære ham det.

Det var med andre ord stor variasjon foreldrene mellom hvordan de forholdt seg til disse temaene. Disse variasjonene kan skyldes variasjoner i foreldrenes verdisyn, men det kan også henge sammen med at det ikke eksisterer nasjonale retningslinjer for en del av disse problemstillingene, og at det derfor er vesentlige variasjoner i de ulike skolens håndtering av spørsmål som halvmal, svømmeundervisning, leirskole etc.

---

12. Ifølge UDI-rapporten *Rapport om rasisme og diskriminering* (UDI 2002) forteller muslimer om varierende praksis og uklare retningslinjer når det gjelder godkjenning av gymtøy og dusjing for muslimske elever.

Skolens rolle som «barnas beskytter» overfor foreldre

Jeg syns de lærer frihet på skolen og våres integreringsmåte er gjennom skolen og de lærer mye om frihet og om at de har rett til det og det – da tenker de at foreldre ikke har rett til å bestemme over dem.

(Mor med kurdisk bakgrunn)

Når vi spurte foreldrene om eventuelle verdikonflikter i forhold til skolen var det imidlertid sjelden foreldrene selv kom inn på temaer som hijab, leirskole, kjønnsdelt svømmeundervisning og liknende. De fleste var mer interessert i å diskutere verdikonflikt og skolens rolle som verdileverandør på et mer overordnet plan relatert til skolens vektlegging av barns rettigheter og barns selvbestemmelse fremfor respekt for foreldrene. Vi var inne på foreldrenes spørsmål og frustrasjoner i forhold til det de opplevde som et for sterkt fokus på barns selvbestemmelsesrett i kapittel 2, men tar det opp igjen her for, som moren i sitatet ovenfor uttrykker, opplevde foreldrene skolen som en sentral formidler og produsent av denne rettighetsdiskursen. Flere foreldre uttrykte at de opplevde at skolen som leverandør av individuelle rettigheter bidro til å undergrave foreldrenes autoritet og den respekten barna bør vise overfor foreldrene. Mange understreket at noe av problemet var at barna feiltolket og misbrakte det de lærte om sine rettigheter og sin frihet, men la også et tydelig ansvar på skolens rolle som formidler av disse verdiene på en ensidig måte. Mange av foreldrene opplevde at dette undergraver deres foreldreskap, og mente at skolens vektlegging av individuelle rettigheter er basert på misforståelser og et ofte negativt og generaliserende syn på «innvanderforeldre». Følgende kommentar av en mor er illustrerende: «Alle foreldre er glade i barna sine. Men barna lærer på skolen at de kan si og gjøre hva de vil i forhold til foreldrene». Det at hun sier vitner om en opplevelse hos mange, av at skolens formidling av barnas rettigheter speiler det foreldrene opplever som en mistro til deres intensjoner og evner som foreldre til å ta seg av sine barn.

Frustrasjonen over dette handlet ikke dypest sett om at barna blir bevisstgjort om sine rettigheter, men om når det skjer og hvordan barna forstår og tolker det. En kvinne sa: «Det er fint at barna lærer at de er selvstendige og frie individer, men de lærer det i altfor ung alder – og så bruker de det mot foreldrene. De burde lære det på ungdomsskolen, ikke før».

Underliggende i foreldrenes kritikk av skolens formidling av barns rettigheter, lå en opplevelse av at skolen mistenkeliggjorde foreldrene og så på det som sin rolle å beskytte barna mot foreldrene. En mor fortalte at hun opplevde at skolen var tilbakeholden med å gi foreldre informasjon om barna. På konferansetimer gir læreren først bare beskjed om det som er positivt, for så å komme inn på mer problematiske aspekter, sa hun, og fortsatte:

De pakker inn ting. De må forstå at vi er voksne personer, vi tåler ting, vi kan ta både kritikk og ros. De snakker generelt – de snakker ikke om meg. De må si at det er ditt barn som mangler det og det, trenger det og det. Da er jeg advart. For eksempel hvis barn blir tatt i nasking beskytter skolen barnet fra sine foreldre. For eksempel hvis de tar han for å røyke. Først når det har sklidd helt ut får vi beskjed fra barnevernet. Dette er det største problemet med skolen.

Den moren sa videre at hun trodde skolen var tilbakeholden med å fortelle «innvandrereforeldre» om problemer knyttet til barna fordi skolen var bekymret for at foreldrene ville takle det på en negativ måte og straffe barna.

En annen mor fortalte at sønnen hennes hadde snakket med en sosiallærer om at det var noen aktiviteter han ikke ville delta i (moren husket ikke hva slags aktiviteter). Sosiallæreren hadde spurt om det var ham selv eller foreldrene som hadde bestemt dette. Gutten syntes dette var ubehaglig, fortalte moren. «Skolen skaper splittelse mellom barna og foreldrene gjennom å stille slike spørsmål». Hun fortalte videre at sosiallæreren hadde spurt sønnen, som på den tiden var åtte år, hvorfor det var slik i islam at jenter måtte bruke hijab mens gutter slapp unna. Moren sukket oppgitt og sa at det var umulig for en åtteåring å vite svaret på det, men så lo hun og sa: «Sønnen min hadde svart: 'Jeg vet ikke det, men du er lærer, du kan finne det ut.'» Hun var tydelig stolt og fornøyd med hvordan sønnen hadde løst situasjonen.

De fleste historiene som foreldrene fortalte om skolen handler om gutter. Det kan være at dette var tilfeldig, men det kan også være uttrykk for foreldrenes sterke vektlegging av skolegang og utdanning. Da blir frafallsrelaterte problemstillinger, som forbindes hovedsaklig med gutter, viktige. I tillegg har de opplevd at sønner har vært involvert i episoder med vold og konflikter. De formulerer også bekymring for at gutter gjennom å være mer fristilte enn jenter fra hjemmet, kan komme i kontakt med marginaliserte ungdomsgrupper som nedprioriterer eller tar avstand fra skolen. Det kan innebære at foreldrene har mer oversikt over hva døtrene gjør, og bekymrer seg ikke like mye for dem som for guttene. Jenter som sliter med skolen er dessuten oftere mindre synlige, både for foreldre og for skolen, enn gutter i samme situasjon. Gutter som sliter har muligens i større grad problemer som gjenkjennes og anerkjennes som problemer av både skole og foreldre.

Minoritetsrådgivere

De foreldrene som kjente til minoritetsrådgiverordningen var de som var rekruttert til fokusgruppene gjennom minoritetsrådgivere. Dette gir selvfølgelig et spesielt utvalg i forhold til å si noe foreldrenes erfaringer med og holdninger til minoritetsrådgivere. De som ikke kjente til ordningen, ble forklart hva den innebar. Alle som uttalte seg om minoritetsrådgiverordningen var positive

til den, men presiserte imidlertid at de som besatte slike stillinger måtte ha god kulturforståelse og ikke ha «fordommer»:

«De må kjenne til kultur og religion. De må ikke ha fordommer».

«De som jobber med mennesker med minoritetsbakgrunn de må være flinke og ha forståelse. De må ha kunnskap»

«De må ha kunnskap før de fordømmer»

Bakteppet for disse uttalelsene er nettopp en opplevelse av skolen som mistenksomme til minoritetsforeldre og at de oppfattet det som om skolen forsøkte å beskytte barna mot foreldrene. Noen foreldre innvendte at det burde vært mange flere minoritetsrådgivere, og at de også burde være på ungdomsskoler og i barnehager. Det ble også påpekt at det var spesielt viktig å få inn personer som selv hadde minoritetsbakgrunn i denne typen stillinger.

I dette kapitlet har vi belyst foreldrenes erfaringer med norsk skole. Intervjuene med foreldrene synliggjør at den grunnleggende verdibrytningen mellom hjem og skole handler om kombinasjonen av det sterke fokuset på rettigheter og selvbestemmelse i norsk barnepolitikk og i den norske barne- og ungdomsdiskursen og foreldrenes opplevelse av det negative fokuset på dem som «innvandrerforeldre». Foreldrene ser i stor grad ut til å oppleve at skolen som en sentral formidler og produsent av denne rettighetsdiskursen. Og ifølge enkelte foreldre bidrar skolen som leverandør av individuell rettigheter til å undergrave foreldrenes autoritet. Ut fra hva dette utvalget av minoritetsforeldre fortalte om ser det ut til at mer spesielle problemstillinger som leirskole, kjønnsdelt svømming, halalmat osv springer ut av denne grunnleggende verdibrytningen.

I neste kapittel vil vi se på hvordan enkelte av foreldrene tok i bruk eller vurderte å ta i bruk transnasjonale strategier, som det å la barna gå på skole i opprinnelseslandet i en periode, blant annet for å løse konfliktfylte situasjoner barna deres befant seg i. Foreldrenes refleksjoner rundt denne typen strategier står i kontrast til hvordan slike praksiser gjerne omtales i den norske offentlighet.

Transnasjonale strategier

Der migrasjonsforskning tidligere var opptatt av bevegelsen til det nye landet, har forskningen de senere årene tatt en «transnasjonal retning». Det vil si at forskningen i økende grad ser på hvordan mennesker lever på tvers av land og hvordan menneskers opprettholdelse og utvikling av relasjoner og aktiviteter settes inn i mer en kun én nasjonal kontekst (Gustafson 2007). I migrasjonsforskningssammenheng betyr dette en økende bevissthet om at folk som flytter holder kontakten med det land og de sosiale nettverk de har flyttet fra (Fuglerud 2004). Som den svenske forskeren Sven Gustafson skriver, er det ikke selvsagt at migranter «flytter» sin identitet og lojalitet fra «senderlandet» til «mottakerlandet» (Gustafson 2007:17-18). I stede oppstår det gjerne identiteter og opplevelser av tilhørighet og fellesskap som refererer til begge landene (eller det kan oppstå en følelse av å ikke helt og fullt høre hjemme i noen av landene)¹³.

På tross av et økt fokus på transnasjonalisme i migrasjonsforskning generelt, er et transnasjonalt perspektiv fremdeles fraværende i deler av forskningslitteraturen om verdier, normdannelse og livsvalg i familier med innvandrerbakgrunn, som det påpekes i rapporten *Unge med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg – en kunnskapsstatus* (Aarset, Lidén og Seland 2008).

Valg om å ta barna ut av den norske skolen

De senere år har det blitt mer oppmerksomhet rundt at barn tas ut av skolen for en kortere eller lengre periode for å gå på skole i foreldrenes opprinnelsesland. Det er blitt ytret bekymring for at denne transnasjonale praksisen hindrer integrering, gjennom at familiebandene i opprinnelseslandet opprettholdes, og

---

13. Her er det viktig å tilføye at mange migrantfamilier har slektninger og nettverk i en rekke land, ikke kun i opprinnelseslandet, og at transnasjonale tilhørigheter og praksiser kan strekke seg på tvers av en rekke landegrenser.

for at disse oppholdene kan ha negativ effekt på barns læringskurve og yrkes- og studiemuligheter når de kommer tilbake til Norge. Slike opphold i opprinnelseslandet (eller andre land) er i den offentlige debatten også blitt knyttet til bekymring for religiøs fanatisme, tvangsekteskap og kvinnelig omskjæring.

Noen av foreldrene vi snakket med fortalte at de enten har tatt, eller ønsket å ta, barna ut av den norske skolen for en avgrenset periode. Begrunnelsene for kortere eller lengre opphold i opprinnelsesland, eller andre land, var imidlertid svært annerledes enn de som er dominerende i den offentlige debatten. Foreldrene fokuserte på at slike opphold handlet om å styrke barnas kjennskap til egen kultur, om å gi dem nye perspektiver på livet og om å redde dem fra rusmisbruk og kriminalitet.

Her vil vi trekke fram noen historier, hvor foreldrene forklarer sitt valg om ta barna ut av den norske skolen som eksplisitt belyser betydningen av foreldrenes opplevelse og tolkning av skolen den norske skolens rolle i dette valget.

Kadifes historie

Kadife er en av mødrene som deltok i et av fokusgruppeintervjuene. Hun er født i Tyrkia, men hadde vokst opp i Norge. Hun har to barn; en gutt og en jente som begge er født i Norge. Kadife fortalte at da sønnen var 14, år oppdaget hun at han hadde begynt å røyke. Hun ble svært bekymret og kontaktet både skolen og foreldrene til en av sønnens etnisk norske venner som også hadde begynt å røyke, og som Kadife mente hadde påvirket hennes sønn til å begynne. Hun møtte imidlertid lite forståelse for sine bekymringer. En dag kom sønnen hennes hjem og fortalte at vennen hans hadde ADHD og brukte medisiner mot dette, og at han solgte disse medisinene til vennene sine for 10 kroner stykket. Kadife tok igjen kontakt med skolen og med foreldrene til sønnens venn, men ingen av dem tok dette alvorlig. Kadife beskriver at hun var svært frustrert og at hun ble syk av alle bekymringene. Da Kadifes sønn kom seint hjem en kveld, og Kadife fikk mistanke om at han hadde drukket alkohol, bestemte hun seg for å kontakte en hun kjente som jobbet i politiet. Endelig møtte hun en som forstod bekymringene hennes, fortalte Kadife. Politimannen anbefalte henne om å ta sønnen ut av det miljøet han var i, og om mulig flytte tilbake til Tyrkia for en periode. Kadife og mannen hennes var ikke udelte positive til å reise til Tyrkia, men etter å ha diskutert frem og tilbake bestemte de seg for å selge boligen og flytte til Tyrkia. Kadife beskrev den første perioden i Tyrkia som svært vanskelig. Kadife som var oppvokst i Norge hadde problemer med å finne seg til rette i Tyrkia og lengtet hjem til Norge, men hun bestemte seg for å holde ut for barnas skyld. Sønnen mistrivdes, men etter hvert fikk hun ham inn på en privatskole hvor han ble fulgt nøye opp. Ting begynte å gå bedre, og da sønnen var 20 besluttet de seg for å flytte tilbake til Norge. De turte ikke flytte tilbake til byen de hadde bodd i før de dro, av redsel for at sønnen skulle trekkes inn i et narkotikamiljø. De kjøpte

derfor en leilighet et stykke utenfor byen. I følge Kadife har sønnen og datteren hennes takket henne for at de bodde i Tyrkia en periode. Kadife sa hun anbefalte andre å gjøre det samme:

Jeg sier til venninnen min at hvis du klarer bør du flytte tilbake til Tyrkia i en periode før det er for seint. Den kritiske perioden er fra 13-14 til 18 år. Hvis man venter med å reise til barna har blitt 16-17 år er det for seint. Barna som har bodd i hjemlandet en stund får kunnskap om både tyrkisk og norsk kultur, samfunn og språk. Og da er det lettere å takle vanskeligheter.

Kadife lengtet tilbake til Tyrkia, og sa at hun vil flytte tilbake til Tyrkia når datteren var ferdig med utdannelsen sin her i Norge:

Når hun er ferdig med eksamen vil jeg flytte tilbake til Tyrkia – her er det kaldt, klima er bedre i Tyrkia. Jeg skal reise nå i april – *inshalla*. Jeg bare teller dagene. I Tyrkia kan jeg gå ut på turer. Det er ikke kaldt. Nå har jeg lagt på meg, men i Tyrkia kunne jeg slanket meg. Nå sitter jeg bare hjemme. Jeg liker ikke å sitte hjemme. Det er bedre å komme ut og treffe folk.

Hovedårsaken til at Kadife velger som strategi å flytte til Tyrkia var overordnet bekymring for barnet, hvor skolens manglende støtte utgjør en del av grunnen. Hun trekker ikke dette frem som en kritikk av den norske skolen, men beskriver mer stolt hva hun ofret for sønnen og at hennes og mannens innsats har ført til at sønnen har klart seg. I en annen sammenheng forteller hun om en datter som går på en norsk høyskole hvor hun utdanner seg til å bli designer.

Jeg kom spesielt for henne nå – for jeg hadde jo reist for et år siden [til Tyrkia]. Jeg sa til min datter – hun gikk på et godt universitet i Tyrkia. Men jeg sa til henne: «En eller annen gang vil du sikkert bo i Norge. Da er det best at du har norsk eksamen». For selv om hun går på det beste universitetet i Tyrkia så vil hun få problemer med å få jobb i Norge. Det har jeg erfaring med fra andre tyrkere.

På en del områder likner Kadifes historie noen av de andre historiene vi har presentert om hvordan foreldre på ulike møter søker å løse konfliktsituasjoner og hvordan de kontakter skole og andre instanser for å få hjelp. For eksempel historien om Belen som kontaktet skolen, NAV, kommunen mfl for å få hjelp til sønnen sin. Det som skiller Kadifes historie fra de fortellingene vi har presentert hittil er hennes beslutning om å flytte til opprinnelseslandet for å la barna gå på skole der.

Der mye av forskningslitteraturen viser hvordan foreldrenes livsprosjekt og behov kan være rettet mot hjemlandet, mens barnas livsprosjekt er i Norge, viser Kadifes historie imidlertid hvordan det nettopp er hensynet til barna og

barnas beste som er drivkraften bak oppholdet i Tyrkia. Historien viser også hvordan hennes tilhørighet til hjemlandet blir fornyet gjennom en forestilling om hva som er barnas beste. Hun selv er oppvokst i Norge og føler seg fremmed i Tyrkia i begynnelsen, mens nå etter å ha bodd der i flere år lengter hun tilbake til Tyrkia når hun er i Norge.

«Røtter i hjemlandet»

Det at kontakt med og kjennskap til hjemlandet er det beste for barna stod også sentralt i de andre foreldrenes fortellinger. Det var stor enighet blant foreldrene at det er viktig for barna å tilbringe tid i hjemlandet. Som en sa:

Det er veldig viktig at barna har en integritet – barn som kan morsmålet og sin kultur er de som fungerer best her i dette landet. Og barna søker før eller senere etter sine røtter, og da må de ha noe å gå tilbake til. Vi prøver å gi barna røtter i hjemlandet.

En annen kvinne fortalte at hun og familien først etter 18 år i Norge dro på besøk til Somalia: «Da skjønte jeg at jeg hadde gjort en stor tabbe. De [barna] greier ikke å forsvare seg på sitt eget morsmål». Det var bedre å dra oftere tilbake til hjemlandet slik at barna får kjennskap til språk og kultur, sa hun. En annen sa:

Det er viktig å reise tilbake til hjemlandet, å kjenne besteforeldrene, storfamilien, lære språket. Jeg sender barna hjem på sommerferie i nesten to måneder. En gang var en av guttene mine der i 7 måneder på grunn av astma og overvekt. Nå er han god i både norsk og somalisk. Og respekterer hjemlandet. Det å ha sett et fattig land gjør at de vokser som mennesker.

Flere foreldre var opptatt av at det å ha sett hvordan det er å leve i et fattig land og hvordan mennesker andre steder må slite for goder man i Norge tar forgitt kan være lærerikt og kan føre til at man i større grad setter pris på det livet man har. En av mødrene foreslo lattermildt at alle barn burde bli sendt til en «brat camp»¹⁴ i et fattig land for å lære hvor heldige de er som bor i Norge. Kadifes mål var hele tiden at barna skulle flytte tilbake til Norge; valget om å flytte til Tyrkia ble gjort blant annet fordi sønnen skulle mestre tilværelsen i Norge bedre. Det å flytte tilbake til hjemlandet for en periode kan sies å være en strategi som tas i bruk i en konfliktfylt situasjon, som tilfellet var med søn-

14. *Brat Camp* er en britisk realitytvserie der en rekke uregjerlige tenåringer skilles fra familiene og sendes på leir i USAs villmark i håp om at de skal forbedre seg. Livet der ute er fullstendig blottet for komfort, de møter den tøffe virkeligheten med hardt arbeid og disiplin. Serien har blitt sendt på TVNORGE

nen til Kadife, men også en mer generell strategi for å tilføre barna ressurser i form av kjennskap til språk, kultur og religion. Foreldrene argumenterte for at kjennskap til språk og «røtter» gir barna identitet og en integritet som gjør at de står sterkere «rustet» for de utfordringer de møter i Norge. På bakgrunn av dette argumenterte også en del av foreldrene for at barn som var vokst opp i Norge hadde færre forutsetninger for å klare seg bra enn barn som var flyttet til Norge i sen barndom / tidlig ungdomsalder.

Misnøye med den norske skolen

Det var imidlertid også de som vurderte å flytte fordi de ikke var fornøyd med det norske skolesystemet. En mor pekte på at det norske skolesystemet ikke var bra nok: «Det norske læresystemet – alle føler at det er dårlig læring i Norge. Jeg tenker å flytte to-tre år til et annet land hvor jeg betaler for privatskole for barna mine». Da vi ba henne utdype knyttet hun ønsket om å flytte til erfaringer med at tospråklige elever ble diskriminert i det norske læresystemet: «Noen elever prøver alt de kan for å få bedre karakterer, men fordi de er tospråklige så har læreren bestemt hvilket nivå de ligger på». Hun fortalte at datteren hennes, etter å ha jobbet hardt i lang tid, klarte å få bedre karakterer, men at mange andre ikke blir hørt: «Dette skaper dårlig selvtillit. Jeg tenker at jeg må ta dem ut og lære dem andre læremåter, se andre kulturer og så videre». Denne moren hadde somalisk bakgrunn, og for henne var det ikke et alternativ å sende barna på skole i Somalia. Hun nevnte derimot Egypt som et av landene hun vurderte. Der foreldrene med tyrkisk og pakistansk bakgrunn har mulighet til å sende barna på privatskoler i opprinnelseslandet som de mener holder et høyere faglig nivå enn skolene i Norge, har ikke foreldrene med somalisk bakgrunn de samme mulighetene. Dermed blir også motivene noe annerledes. Denne morens motiv var først og fremst hennes kritikk av den norske skolen, i tillegg vektla hun de positive aspektene ved å gå på skole i et annet land gjennom utvide barnas erfaringshorisont.

Ulike motiver flettet sammen

Disse historiene kan ikke si noe om omfanget av hvor mange innvandrerforeldre som ønsker eller vurderer å ta barna sine ut av den norske skolen. Imidlertid viser de at noen velger å ta barna ut av skolen fordi de opplever at skolen ikke evner å støtte dem med barnas problemer eller i noen tilfeller ser skolen som årsaken til problemene. Det første eksemplet handler om en mors bekymring for at sønnen har venner med negativ innflytelse over ham som får henne til å vurdere at hele familien skal flytte til opprinnelseslandet. Det sist eksempelet handler blant annet om en kritikk av det faglige nivået i den norske skolen og en opplevelse av at skolen diskriminerer minoritetsspråklige elever er det morens bekymring for at sønnen har venner med negativ innfly-

telse over ham som får henne til å vurdere at hele familien skal flytte til opprinnelseslandet. Det er verdt å merke seg at noen innvandrerforeldre til dels tar i bruk andre strategier enn den etniske majoriteten for å takle samme typen problemer.

Rapporten *Skolegang i Pakistan. Barn med innvandrerbakgrunn som går på skole i foreldrenes opprinnelsesland* (Ahmas mfl. 2006) viser til mange ulike årsaker, og gjerne flere ulike årsaker og motiver flettet inn i hverandre, som fører til at foreldre velger å reise tilbake til opprinnelseslandet for en kortere eller lengre periode. Forfatterne deler foreldrenes motiver inn i fire hovedkategorier:

1. *Utdanning.* I følge forfatterne er den oftest anførte grunnen til å reise tilbake ønsket om å gi barna den best mulige utdanning. Hovedsakelig begrunnes dette ikke først og fremst med misnøye med det norske skolesystemet, men med den muligheten som åpner seg gjennom engelskspråklige private eliteskoler.
2. *Omsorg og nettverk.* En annen årsak som trekkes frem er plikt til og ønske om å ta seg av foreldre/svigerforeldre i opprinnelseslandet.
3. *Språk, kultur, religion og familieideologi.* Foreldrene ser ofte et opphold i opprinnelseslandet som en god måte å sikre overføringer av tradisjoner og verdier som kan oppleves som truet i Norge.
4. *Trygghet.* Dette motivet henger i følge forfatterne eksplisitt sammen med motiv 3, men er hos noen mer eksplisitt knyttet til bekymringer for barn som er kommet i vanskeligheter i ungdomsalderen eller det anføres som en føre var-strategi for å forhindre at ungdom kommer på skråplanet.

I gruppediskusjonene går flere av disse motivene igjen, med varierende vektlegging. Det Kadife presenterte som hovedgrunn; å hjelpe sønnen bort fra et dårlig miljø, tilsvarer det som er plassert under motiv 4, Trygghet. Men muligheten for barna til å lære språk, religion, kultur osv. (motiv 3) var også viktig for henne. Blant de andre foreldrene var både motiv 1, 2, 3 og 4 med i bildet.

«Herregud, jeg vet at jenter blir fanget i Irak».

Å flytte til Tyrkia for en periode så ut til å være en vellykket strategi for Kadife og hennes familie, i følge Kadife¹⁵. En slik strategi er ikke nødvendigvis vellykket for alle. Ifølge rapporten *Skolegang i Pakistan* er barnas opplevelser og erfaringer med å gå på skole i Pakistan for en periode sammensatte (Ahmas mfl. 2006). Det beskrives som positivt å bli bedre kjent med storfamilien og at

15. Vi har kun snakket med Kadife, ikke barna hennes, og vi vet derfor ikke noe om hvordan barna ser på oppholdet i Tyrkia, utover det Kadife selv forteller.

de lærer mer på skolen i Pakistan enn i Norge. På den negative siden nevnes det blant annet at språk er et av de sentrale problemene når barn som har gått på skole i Pakistan flytter tilbake til Norge. Ifølge Ahmad m.fl. synes det fra foreldrenes side å være en undervurdering av hva som kreves av skriftlige og muntlige norskferdigheter for å lykkes i det norske skolesystemet (ibid:5).

Selv om de fleste foreldrene beskrev det å la barna være i hjemlandet i perioder som noe positivt, så var det også noen som fortalte om noen svært problematiske episoder. Dette var riktignok ikke episoder som omfattet deres egen familie og egne barn, men andre familier de kjente til. Det var spesielt mødrene med kurdisk bakgrunn som fortalte historier om hvordan retur til hjemlandet var til skade for barna. Flere av dem kjente til andre familier som reiste til hjemlandet med døtrene sine når de kom i puberteten for å forhindre at de ikke skulle bli for «frie» og/eller for å gifte dem bort.

Jeg kjenner flere familier som reiste tilbake til Irak fordi jentene deres begynte å vokse, og de tåler ikke å se jentene er fri og har mobil og sender meldinger og slikt. De bare tåler ikke dette og reiser tilbake [til Irak] med en gang.
(Mor med kurdisk bakgrunn)

Jeg kjenner mange – de har reist til Irak og de sa «Vår datter døde der, på grunn av en bil som krasjet» og så fikk de falske papirer på at datteren er død. Ja, jeg kjenner disse familiene, døtrene er der i Irak. Hun ene er bare 15. De skal tvinge henne til å gifte seg med en gutt for at hun ikke skal gjøre feil, fordi hun hadde en norsk kjæreste her i Norge. Jeg kjenner noen som jobber med politikere [og har prøvd å få dem til å hjelpe disse jentene]. De sa «nei». Jeg sa «herregud, jeg vet at jenter blir fanget i Irak». Og resten av familien kommer tilbake og de sier at «dattera vår er så glad i bestemoren sin og hun vil helst være der». Eller de sier «nei, hun døde i en bilulykke».
(Mor med kurdisk bakgrunn)

Hvordan foreldrene mødrene her forteller om selv ville beskrive sine valg om å sende døtrene til opprinnelseslandet vet vi ingenting om. Det å få foreldre med tilsvarende holdninger og praksiser i tale, i den grad det er mulig, vil kreve et lengre feltarbeid og en annen type tilnærming enn det vi har hatt mulighet til innenfor rammene av dette prosjektet.

Refleksjoner rundt foreldresamarbeid

Foreldresamarbeid - hvordan og for hvem?

I dette prosjektet har vi forsøkt å få frem foreldrenes perspektiv på foreldrerollen og ungdoms livsvalg, og å synliggjøre foreldrenes erfaringer med skolen som støttespiller i oppdragelsen og som verdileverandør, da dette er perspektiver og erfaringer som i stor grad har vært fraværende både i den offentlige debatten og i forskningslitteraturen. Utgangspunktet for prosjektet er imidlertid IMDIs behov for kunnskap og verktøy i forbindelse med gjennomføringen av en ordning med minoritetsrådgivere i videregående skoler som skal jobbe for å forebygge tvangsekteskap, og at minoritetsrådgiverne også har en rolle i forhold til å bidra til å etablere dialog med minoritetsforeldre. Avslutningsvis vil vi derfor peke på noen utfordringer og dilemmaer i forhold til etablering av foreldresamarbeid som et ledd i forebyggingen av tvangsekteskap og ekstrem kontroll. Selv om foreldrene vi har snakket med har gitt uttrykk for et ønske om og behov for økt kommunikasjon med skolen på en del områder er det ikke nødvendigvis slik at foreldrenes perspektiv og ønsker for samarbeid er sammenfallende med den målsetningen for foreldresamarbeid som er ligger til grunn for handlingsplanen og minoritetsrådgivernes arbeid. Skolen, foreldre, minoritetsrådgivere og elever er alle aktører som kan ha ulike ønsker og behov for hjem-skole samarbeid, og de kan ha ulike oppfatninger om hva et slikt samarbeid skal innebære. Det bør derfor diskuteres hvem et foreldresamarbeid først og fremst skal være for – foreldrene, skolen eller barna? Begrepet hjem-skole samarbeid, som brukes i skolesammenheng, skygger over at det er flere aktører i hjemmet, og at barn og foreldre kan ha motstridende ønsker, behov og rettigheter. Dette er noe som tydeliggjøres etter hvert som barna blir eldre, men er det et potensielt dilemma som er der hele veien. For skolen ligger det dermed en reell utfordring i å balansere barnas rettigheter og ønsker opp mot foreldrenes rettigheter og ønsker.

Verdibrytninger mellom hjem og skole

Fokusgruppeintervjuene viser at foreldrene ønsker samarbeid og kommunikasjon med skolen, men dette er først og fremst i situasjoner hvor elever mistriives eller sliter på skolen. Mange foreldre ønsket også mer informasjon om det norske skolesystemet og om hva skolen forventet av dem som foreldre. Dette var hovedsakelig aktuelt i forhold til grunnskolen. Et godt hjem-skole samarbeid i grunnskolen om skolefaglige temaer kan imidlertid bidra til at foreldrene opparbeider en tillit til skolen som kan gi et godt grunnlag for å samarbeide om andre typer problemstillinger og på andre nivåer.

Å arbeide mot frafall er valgt ut som en hovedstrategi i arbeidet mot tvangsekteskap (Barne- og likestillingsdepartementet 2007), og er derfor et sentralt arbeidsområde for minoritetsrådgiverne. Her ser skole, foreldre og minoritetsrådgivere derfor ut til å ha et sammenfallende fokus. Når det gjelder andre typer problemstillinger og konflikter som ikke er like direkte knyttet til skoleprestasjoner og frafall, og som eventuelt er relatert til verdibrytninger i familien og mellom foreldre og barn, kan aktørene ha mer motstridende forestillinger om skolen og/eller minoritetsrådgivernes rolle.

Intervjuene med foreldrene synliggjør at den grunnleggende verdibrytningen mellom hjem og skole handler om kombinasjonen av det sterke fokuset på barns rettigheter og selvbestemmelse i norsk barnepolitikk og i den norske barne- og ungdomsdiskursen og foreldrenes opplevelse av det negative fokuset på dem som «innvanderforeldre». Foreldrene ser i stor grad ut til å oppleve skolen som en sentral formidler og produsent av denne «rettighetsdiskursen», det vil si det sterke fokuset på barns rettigheter som vi blant annet omtaler i kapittel 2. Og skolen som formidler av individuels rettigheter bidrar til å undergrave foreldrenes autoritet, ifølge en del av foreldrene. Ut fra hva dette utvalget av minoritetsforeldre fortalte om ser det ut til at mer spesielle problemstillinger som leirskole, kjønnsdelt svømming, halalmat osv springer ut av denne grunnleggende verdibrytningen.

Det som det kanskje var vanskeligst å få foreldrene til å snakke om var hvordan de så på skolens eventuelle rolle i verdibrytninger mellom foreldre og barn. Det var ikke vanskelig fordi foreldrene ikke ville snakke om det, men snarere fordi de ikke så skolen som en relevant aktør i denne typen situasjoner og konflikter. Skolen ble av mange av foreldrene sett på som «barnas beskytter» mot foreldrene og som en aktør som kunne virke splittende på foreldre-barn relasjonen. Derfor ble skolen muligens ikke sett på som en potensiell støttespiller for foreldrene i en del verdibrytninger og -konflikter.

Det negative bildet og massive presset mange etniske minoritetsforeldre opplever og de erfaringer flere har med å bli mistenkeliggjort preger foreldrenes møte med skolen. Dette er det viktig at skolen er klar over i sitt samarbeid med foreldre. Og et premiss for godt samarbeid ser dermed ut til å være at man søker å motvirke følelsen mange har av å bli kontrollert, mistenkeliggjort og umyndiggjort.

Kjønnede bekymringer

Det var en tendens til at foreldrene skilte mellom to typer bekymringer knyttet til kjønn; bekymringer for hva som kan hende barna (rusavhengighet, dårlige venner, vold osv) og bekymringen for hva andre skal si og tro om dem; den ene aktuell for sønner, den andre for døtre. Det var imidlertid bekymringene for guttene de snakket mest om. Dette kan ha en sammenheng med at jentene i større grad enn guttene holdes under kontroll, og at guttene dermed står i større fare for å bli eksponert for alkohol, rus, gjengproblematikk og kriminalitet. Bekymringen for sønnene kom spesielt til uttrykk i sammenheng med skolen, dette gjaldt i forhold til generell mistrivsel, mobbing og dårlig skoleresultater og frykt for frafall. Det er denne typen tematikk foreldrene ser som relevante i relasjon til skolen. Foreldrene vektla også betydningen av skolegang og utdanning for jenter, og de pekte på at utdanning for både gutter og jenter vil være med å skape viktige endringsprosesser i samfunnet. Når det var snakk om foreldrenes erfaringer med skolen så imidlertid dette ut til å bli overskygget av deres bekymring for guttene.

Skolen som de unges frirom?

Ungdomsintervjuene i Dialog-prosjektet viste at ungdommene i stor grad oppfattet hjem og skole som to separate sfærer, og de ville helst ikke at foreldrene skulle blande seg for mye inn i skolehverdagen deres. En manglende kontakt og samarbeid mellom foreldre og skole kan bidra til at skolen oppleves som et frirom for unge. For ungdom som opplever ekstrem kontroll i hjemmet kan skolen være det eneste frirommet de har i oppveksten. Det kan være situasjoner hvor elevene ikke ønsker at foreldre skal vite om hva som skjer på skolen. Manglende åpenhet mellom skole og foreldre kan slik sett være et gode for noen barn.

Det faktum at skolen kan fungere som et frirom for elever innebærer at foreldrenes bekymring og redsel for at skolen «beskytter» barna mot foreldrene og er leverandør av individuelle rettigheter dermed til en viss grad kan sies å være reell.

På den ene siden kan altså en manglende kontakt mellom foreldre og skolen være positivt for noen elever, men på den andre siden kan det selvfølgelig også ha negative konsekvenser gjennom at unge «sklir ut», skulker og ikke henger med faglig og så videre uten at foreldrene får vite om det. Foreldrene vi snakket med beskrev blant annet at de opplevde at skolen ikke fortalte om problemer i forhold til barna før problemene ble så store at barnevern eller politi ble trukket inn i bildet. Det at skolen kan være et kjærkomment frirom for en del unge betyr selvsagt ikke at skolen ikke skal etterstrebe god relasjon til foreldrene. Skolen skal skape en god dialog med foreldrene, men konsekvensen av dette må heller ikke bli at foreldrene tror de kan bruke skolen for å

kontrollere barna sine. Dette er hensyn skole og rådgivere må balansere i forhold til hverandre. Hovedpoenget her må være at foreldresamarbeid på videregående skole må ta utgangspunkt i hva som er elevenes beste i ulike situasjoner.

Foreldresamarbeid – på hvilken arena?

Når det gjelder det generelle foreldresamarbeid i skolen er det hovedsakelig forankret i grunnskolen og er marginalt i videregående skole¹⁶. Dette har sammenheng med elevenes alder. På videregående når elever myndighetsalderen, og samarbeidet mellom foreldre og skole er derfor ikke like relevant. Det bør derfor diskuteres hva slags former for samarbeid som bør legges til grunnskolen og videregående og hva bør legges til andre arenaer hvor den type kontakt er mer naturlig. Tilbakemeldinger fra minoritetsrådgivere¹⁷ ser ut til å være at å etablere foreldresamarbeidet på videregående er komplisert og utfordrende, og at denne typen samarbeid kanskje er mer fruktbart på grunnskolen, da det går inn i et allerede etablert hjem-skole samarbeid.

Foreldresamarbeid organiseres også utenfor skolen. Enkelte foreldre fortalte om mødregrupper og kvinnegrupper, som var arrangert gjennom bydeler og frivillige organisasjoner. De var svært positive til slike grupper. På den ene siden ga disse gruppene dem et nettverk og en tilhørighet, på den andre ga slike grupper dem en økt forståelse og trygghet i forhold til storsamfunnet og offentlige instanser. Det å ha besøk av personer fra instanser som barnevern og politi var med på å bryte ned frykt og fordommer. Denne typen nettverk og grupper er derfor noe det bør satses på, men det behøver ikke nødvendigvis være i regi av skolen. Frivillige organisasjoner, helsestasjoner, familievernkantor er andre mulige arenaer.

Skolens ansvar

Spørsmål relatert til tvangsekteskap og foreldresamarbeid tematiserer grenseoppgangen for hva skolen skal være arena for og hvilke oppgaver skolen skal ta på seg. I Sverige har Myndigheten för skolutveckling blant annet laget et hefte til rektorer hvor skolens ansvar tematiseres i forbindelse med æresrela-

---

16. Fra 1.januar 2009 utvider *Foreldreutvalget for grunnsopplæringen* (FUG), tidligere *Foreldreutvalg for grunnskolen*, sitt virksomhetsområde fra kun grunnskolen til også å jobbe for å få til et godt samarbeid mellom hjem og skole på første trinn i videregående opplæring. Dette kan føre til at foreldresamarbeid med minoritetspråklige foreldre får et bedre grunnlag i videregående skole.

<http://www.foreldrenettet.no/cgi-bin/fug/imaker?id=60672> [Lesedato: 11.5.2009]

17. Blant annet på møte i regi av IMDi 2. april 2009.

tert vold (hedersrelaterat våld)¹⁸. Hvordan skolen skal balansere dialog med foreldrene versus hensynet til elevene, samt hva som er kontaktlærers ansvar og hvilket ansvar annet personell ved skolen har er noen av de problemstillingene som tas opp i dette heftet. Vi er ikke kjent med en tilsvarende avklaring fra skolemyndighetene i Norge om skolens ansvar. Hvis det ikke eksisterer vil det være nyttig å få det på plass.

Dialog og samarbeid – om hva?

Et samarbeid forutsetter aktiv deltakelse fra alle parter. Det betyr at kontakten og samarbeidet må også trekke inn foreldrenes perspektiver, erfaringer og interesser. I henvendelsen til foreldrene spurte vi om de ville være med å diskutere «flerkulturell oppdragelse» og det å være foreldre i Norge. Dette var et tema som interesserte foreldrene, og som viste at vi var interessert i deres perspektiv. Erfaringene til minoritetsrådgivere hittil ser ut til å peke samme vei. Enkelte minoritetsrådgivere har for eksempel fortalt om minoritetsforeldrene som opplever at skolen ikke var interessert i å høre deres opplevelser av skolen, og at de var lei av å gå på foreldremøter hvor de ble overlesset med informasjon uten å få mulighet til å si hva de som foreldre mente. Skolen og foreldrenes felles målsetning om at elevene skal fullføre videregående opplæring kan dermed være et fruktbart utgangspunkt for å utvikle samarbeid også om andre temaer.

Samtidig er det slik at når etablering av foreldrekontakt og foreldrenettverk er trukket frem som en av minoritetsrådgivernes oppgaver er det fordi man tenker seg at foreldresamarbeid kan bidra til å virke forebyggende i forbindelse med tvangsekteskap og ekstrem kontroll. Dialogen med foreldrene har altså på et nivå til hensikt å «endre» foreldre. Å balansere denne hensikten med foreldresamarbeid opp mot hva foreldrene mener samarbeidet og dialogen skal inneholde kan dermed være en utfordring.

Kontakt med storsamfunnets instanser og kontakt foreldrene imellom

Foreldrene vi snakket med opplevde fokusgruppene som positive og flere ga uttrykk for at de gjerne ville delta i tilsvarende dialoggrupper med foreldre med ulike etniske og nasjonale bakgrunner, for å lære mer om hvordan andre foreldre oppdrar barna sine. Flere ga også uttrykk for at de savnet å ha mer kontakt med og kunnskap om etnisk norske/majoritetsforeldre, og mente at det ville vært positivt å ha samtalegrupper hvor det også deltok majoritetsforeldre. Økt kontakt mellom majoritets- og minoritetsforeldre vil kunne bidra til

18. http://test.skolutveckling.se/digitalAssets/151647_bokbox_webb.pdf [Lesedato: 11.5.2009]

at stereotype bilder av «de andre» endres. Når det gjelder de foreldrene vi snakket med var det tydelig at økt kontakt bidro til at det bildet en del hadde av majoritetsforeldre som «grenseløse» og likegyldige i barneoppdragelsen ble endret. Dialogen mellom skole/minoritetsrådgiver og foreldre er viktig, men også kontakt og kommunikasjon foreldre i mellom kan være vel så viktig.

I rapporten har vi pekt på hvordan en del av foreldrene trakk frem «de andre», det vil her si andre i det etniske miljøet, som begrensende på deres oppdragelse av barna. Barna, spesielt døtrene, ble oppfordret til å holde seg innenfor visse grenser, ikke nødvendigvis fordi foreldrene mente at det var der grensene burde gå, men fordi de var redd for at «andre» skulle begynne «å snakke» og at det skulle gå rykter om barna. Økt foreldrekontakt og økt kommunikasjon foreldrene i mellom kan synliggjøre at det er flere som ønsker å gi barna større handlingsrom. Når det er flere foreldre som går sammen om det kan det bli lettere for foreldrene å gi barna et slikt rom.

Praktiske innspill i forbindelse med foreldresamarbeid

«Ting tar tid»

Dette er kanskje enkelt og banalt, men det er likevel et svært sentralt poeng. Det å rekruttere foreldre til dette prosjektet tok tid. Tilbakemeldinger fra minoritetsrådgivere, og annen forskning peker også på at det å få i stand foreldrekontakt og samarbeid er et tidkrevende og «langsomt» arbeid. Å ta direkte kontakt med foreldrene, fremfor å kun gi skriftlige beskjeder eller beskjeder gjennom barna, ser ut til å være en viktig strategi.

Knytte til seg ressurspersoner

Deler av vår rekruttering tok form av kjederekruttering, det vil si at enkelte foreldre, ofte de som var aktive i foreldreutvalg i skolen eller i frivillige organisasjoner, tok med seg andre foreldre til fokusgruppene. Det å knytte kontakt med ressurspersoner i foreldregruppen kan være en fruktbar strategi. Frivillige organisasjoner som har kontakt med foreldregruppen og/eller jobber med problemstillinger knyttet til verdikonflikter er også en mulig strategi. Enkelte minoritetsrådgivere har etablert samarbeid med Minoritetsspråklig Ressursnettverk (MiR)¹⁹ i forbindelse med å etablere foreldrekontakt.

19. <http://www.foreldrenettet.no/cgi-bin/fug/imaker?id=24847> [Lesedato: 11.5.2009]

Språk og tolking

Foreldrene vi snakket med var opptatt av å bli møtt som voksne og kompetente foreldre, og flere trakk i denne sammenhengen frem betydningen å kunne uttrykke seg på et språk de behersker. Det er derfor viktig at foreldre som har behov for tolk i møter med skolen får tilgang på det.

Enkelte foreldre ga uttrykk for at de ikke kom på foreldremøter på skolen fordi møtene ikke ble tolket. Samtidig kan ikke dette generaliseres til å gjelde alle minoritetsspråklige foreldre/foreldre med innvandrerbakgrunn. Tilbakemeldingene fra andre forskningsprosjekter og fra minoritetsrådgiverne er delte; noen foreldre oppfatter det som positivt med egne foreldremøter basert på språkbakgrunn, mens andre igjen opplever egne foreldremøter og foreldregrupper som stigmatiserende.

Foreldres medvirkninger i gruppesamtaler

Som vi har vært inne på kan det være viktig å ta utgangspunkt i foreldrenes erfaringer og perspektiver for å få foreldre til å delta og medvirke. Vi startet hver fokusgruppe med å si at vi var interessert i foreldrenes erfaringer og perspektiver blant annet fordi foreldrenes «stemmer» i stor grad er fraværende i forskningslitteraturen og i den offentlige debatten. Dette var noe alle kjente seg igjen i, og de opplevde det som positivt at noen var interessert i deres perspektiver.

Å ta utgangspunkt i noen mer eller mindre fiktive fortellinger for å be foreldrene diskutere dem var et nyttig grep i de fokusgruppene vi gjennomførte. Temaer det kan være vanskelig å spørre direkte om kan introduseres gjennom slike historier.

Videre forskning

Denne rapporten er basert på et lite og avgrenset prosjekt. Vi anbefaler at foreldres situasjoner i verdikonflikter i familien og foreldres erfaringer med skolen som støttespiller og verdileverandør følges opp av større forskningsprosjekter. Et større prosjekt vil kunne gi et bredere tilfang av foreldre. Et prosjekt med en lengre feltarbeidsperiode vil for eksempel i større grad kunne få i tale foreldre som ikke er like «aktive» i forhold til skole, barnehage og lignende som hoveddelen av foreldrene i dette prosjektet er. Det vil også være interessant å få flere fedre i dialog. Slik oppdraget ble gitt fra IMDi var det begrenset til etniske minoritetsforeldre. Det vil være interessant og nyttig å utvide det til å også omhandle majoritetsforeldre, da dette kan bidra til å gi en nyttig komparasjon og utvidelse av perspektivet.

Videre, for å kunne gripe og forstå en rekke av de endringsprosessene som er synliggjort gjennom foreldreintervjuene, for eksempel i forhold til kjønn og kjønned oppdragelse, kreves det studier som går mer i dybden enn det som har vært mulig innen for rammen av dette prosjektet. Enkelte foreldre fortalte om store og dyptgripende endringsprosesser i deres eget liv. De skildret hvordan deres egen barndom var preget av svært autoritære og patriarkalske familierelasjoner, hvor blant annet fysisk avstraffelse inngikk som en del av oppdragelsen. De beskrev hvordan de har klart å overskride erfaringer, normer og regler som var dypt innsosialisert i dem, og hvordan de jobbet for å skape en annen relasjon til barna sine enn de hadde hatt til sine egne foreldre. Flere studier som belyser de endringsprosesser foreldre selv gjennomgår, vil kunne være med å gi et mer utfyllende bilde av etniske minoritets foreldre og deres relasjoner til sine barn.

Litteratur

- Ahmad, S., C.A. Døving, K. S. Van der Kooij, M. Storeng, F. Aarsæther og S. Østberg (2006), *Skolegang i Pakistan. Barn med innvandrerbakgrunn som går på skole i foreldrenes opprinnelsesland*. Rapport Mai 2006. Oslo: Høgskolen i Oslo
- Andersson, M. (2002). *All five fingers are not the same. Identity work among ethnic youth in an urban Norwegian context*. Bergen: Universitetet i Bergen
- Anthias, F. (1992). *Ethnicity, Class, Gender and Migration*. Aldershot: Avebury
- Aslam, H. (2008). «Giftet bort som 16-åring». I: *Integreringskart 2008. Tvangsekteskap – en kunnskapsstatus*. IMDi-rapport 6-2008. Oslo: Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2007), *Handlingsplan 2008-2011. Handlingsplan mot tvangsekteskap*
- Bourdieu, P. (1977), *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press
- Buland, T. og I. H. Mathiesen (2008), *Gode råd? En kunnskapsoversikt over feltet yrkes – og utdanningsrådgivning, sosialpedagogisk rådgivning og oppfølgingstjeneste i norsk skole*. SINTEF rapport 2008. Oslo: SINTEF
- Bredal, A. (2004), «Vi er jo en familie». *Arrangerte ekteskap, autonomi og fellesskap blant unge norsk-asiatere*. Oslo: Unipax
- Bæck, U-N. K. (2007), *Foreldreinvolvering i skolen*. Delrapport fra forskningsprosjektet «Cultural encounters in school. A study of parental involvement in lower secondary school». Rapport 06/2007. Tromsø: Norut Samfunnsforskning AS.
- Bæck, U-N. K. og I. M. Kileng (2005), *Evaluering av prosjektet: «Minoritetsspråklige foreldre – en ressurs for elevenes opplæring i skolen»* Rapport 09/2005. Tromsø: NORUT Samfunnsforskning AS
- Daugstad, G. (2006), *Grenseløs kjærlighet? Familieinnvandring og ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge*. Rapport39/2006. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Dzamarija, M. T. (2008), «Hva skal 'innvandrerene' hete?». *Samfunnsspeilet* 22 (4):62-65.
- Engebriktsen, A. (2007), «Perspektiver på autonomi, tilhørighet og kjønn blant ungdom». *Tidsskrift for ungdomsforskning* 7(2): 63-84.
- Engebriktsen, A. og Ø. Fulgerud (2007), *Ungdom i flyktningfamilier. Familie og vennskap – trygghet og frihet?* Rapport 3/07. Oslo: NOVA
- Ericsson, K. og G. Larsen (2000), *Skolebarn og skoleforeldre. Om forholdet mellom hjem og skole*. Oslo: Pax
- Fuglerud, Ø. (2004), «Innledning» I: Ø. Fuglerud, (red), *Andre bilder av «de andre»*. *Transnasjonale liv i Norge*. Oslo: Pax
- Gullestad, M. (1996a), *Hverdagsfilosofier*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gullestad, M. (1996b), «From obedience to negotiation: dilemmas in the transmission of values between the generations in Norway». *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 2 (1): 25-42.
- Gullestad, M. (2002), *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget

- Gustafson, P. (2007), «Et transnasjonelt perspektiv på migration». I: E. Olsson, C. Lundqvist, A. Rabo, L. Sawyer, Ö. Wahlbeck og L. Åkesson, (red.), *Transnationella rum*. Umeå: Boreá Bokförlag
- Hagelund, A. og J. Loga (2009), *Frivillighet, innvandring, integrasjon. En kunnskapsstatus*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2009:1. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Hennum, N. (2002), *Kjærlighet og autoritetens kulturelle koder*. Rapport 19. Oslo: NOVA
- Jacobsen, C. M. (2002), *Tilhørighetens mange former. Unge muslimer i Norge*. Oslo: Unipax
- Kaur, L. (2004), *Frighetens pris på godt og vondt. Relasjoner til primer miljøer, etter et utradisjonelt ekteskapsvalg i det flerkulturelle Norge*. Hovedfagsoppgave i kriminologi. Institutt for kriminologi og rettsosiologi. Universitetet i Oslo.
- Kileng, I.M. (2007), *Somaliske foreldre og norske lærere – en studie av relasjoner og møter*. Delrapport fra forskningsprosjektet «Cultural encounters in school. A study of parental involvement in lower secondary school», Norut as. Rapport 07/2007. Tromsø: Norut.
- Larsen, M.N. (2004), *De små oprør. Tanker og metoder i arbeidet med minoritetspiger*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag
- Lidén, H. (2003), «Foreldres autoritet og ungdoms selvstendighet». *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 3(2): 27–47.
- Lidén, H. (2005), *Negotiating Autonomy: Girls and Parental Authority in Multiethnic Norway*. Goldsmiths Anthropology Research papers, London: University of London
- Myndigheten för skolutveckling: *Til rektor. Om din skolas ansvar och möjlighet i frågor om heder, familj, kön och makt*. http://test.skolutveckling.se/digitalAssets/151647_bokbox_webb.pdf [Lesedato: 11.5.2009]
- Mørck, Y. (1998), *Bindestreks-Dansker. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. København: Forlaget Sociologi
- Olwig, K. F., L. Gilliam og K. Valentin (2005), «Små og store fortællinger: Børn og unge i migrationsforskning». I: L. Gilliam, K. F. Olwig og K. Valenting (red.), *Lokale liv, fjerne forbindelser. Studier af børn, unge og migration*, København: Hans Reitzels Forlag
- Petersson, T. og J. Karlsson (2007), «Focus group interviews with youngsters about gender and violence». I: Suurpää og T. Hokkala (red.), *Masculinities and Violence in Youth Cultures*. Helsinki: Finnish Youth Research Network
- Prieur, A. (2002), «Magt over eget liv: om unge indvandrere, aptriarkalske familieformer og nordiske ligestillingsidealer». I: Borchorst, A. (red.) *Kønsmagt under forandring*, København: Hans Reitzels Forlag
- Prieur, A. (2004), *Balansekunstnere. Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax forlag A/S
- Rudie, I. (2001), «Om kohorter og kulturelle generasjoner». *Norsk Antropologisk Tidsskrift*, 12 (1-2): 94–103.
- Schmidt, G. og V. Jakobsen (2004), *Pardannelse blandt etniske minoriteter i Danmark*. København: Socialforskningsinstituttet
- Statistisk sentralbyrå (2008), «Holdninger til innvandrere 2008» <http://www.ssb.no/innvhold/> [Lesedato: 11.5.2009]
- Utlendingsdirektoratet (UDI) (2002), *Rapport om rasisme og diskriminering i Norge 2001-2002*. Oslo: UDI
- Wiik, K. A. (2005), «Førstemann ut har lav status». *Samfunnspeilet* 2/2005
- Yuval-Davis, N. (1997), «Ethnicity, Gender Relations and Multiculturalism». I: Werbner P. og T. Modood (red.), *Debating cultural hybridity. Multi-Cultural Identities and the Politics of Anti-Racism*, London og New Jersey: Zed Books,
- Aarset, M. F. (2006). *Å skape nye handlingsrom. Konstituering av kvinnelig, norsk, muslimsk identitet*. Hovedoppgave i sosialantropologi. Sosialantropologisk institutt, Universitetet i Oslo

- Aarset, M. F. (2008), «'Man skal ikke fortelle alt da'. Unge med innvandrerbakgrunn og fremtidige ekteskap» i *Integreringskart 2008. Tvangsekteskap – en kunnskapsstatus*, IMDi-rapport 6-2008
- Aarset, M. F., H. Lidèn og I. Seland (2008), *Ungdom med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg. – en kunnskapsstatus*. IMDi-rapport 10-2008

Andre dokumenter:

Arbeidet mot tvangsekteskap – en veileder

Plattformsdokument i arbeidet mot tvangsekteskap, Forebyggingsenheten i IMDi, 2008

Nettsteder:

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG):

<http://www.foreldrenettet.no/cgi-bin/fug/imaker?id=60672> [Lesedato: 11.5.2009]

Minoritetsspråklig Ressursnettverk (MiR)

<http://www.foreldrenettet.no/cgi-bin/fug/imaker?id=24847> [Lesedato: 11.5.2009]

Myndigheten för skolutveckling:

http://test.skolutveckling.se/digitalAssets/151647_bokbox_webb.pdf [Lesedato: 11.5.2009]

Institutt for samfunnsforskning

Rapport 2009:7

<i>Forfatter/Author</i> Monica Five Aarset og Miriam Latif Sandbæk
<i>Tittel/Title</i> Foreldreskap og ungdoms livsvalg i en migrasjonskontekst
<i>Sammendrag</i> Denne rapporten er basert på funnene i prosjektet <i>Foreldre, verdikonflikter og ungdomslivsvalg</i> som Institutt for samfunnsforskning (ISF) har utført på oppdrag av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Hensikten med dette prosjektet er å fremskaffe mer informasjon om etniske minoritetsforeldres perspektiver på ungdoms holdninger og verdier i forhold til tema som likestilling, kjærlighet og familiedannelse. Prosjektet er igangsatt i forbindelse med gjennomføringen av en minoritetsrådgiverordning i videregående skoler (tiltak 4 i Handlingsplanen mot tvangsekteskap, Barne- og likestillingsdepartementet 2007). Minoritetsrådgiverne skal arbeide mot tvangsekteskap blant annet ved å bidra til dialog mellom minoritetsforeldre og skole. Å belyse foreldrenes perspektiver på skolens rolle som verdileverandør og samarbeidspartner i oppdragelsen har derfor stått sentralt i dette prosjektet. Prosjektet er en forlengelse av kunnskapsstatusen <i>Ungdom med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg - en kunnskapsstatus</i> som ISF har utført på oppdrag av IMDi i 2008, hvor ett av funnene var at etniske minoritetsforeldres situasjon i verdikonflikter i familien er et underbelyst tema i forskningslitteraturen. Funnene i rapporten er basert på fem fokusgruppeintervjuer med til sammen 28 foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn. Fokusgruppeintervjuene ble gjennomført i januar 2009. Da rapporten er basert på et begrenset utvalg minoritetsforeldre, gir materialet først og fremst grunnlag for å reise viktige problemstillinger og vise til en bredde i erfaringer og vurderinger.
<i>Emneord</i> Unge med innvandrerbakgrunn, etniske minoriteter, familie, foreldre, verdikonflikt, livsvalg, hjem-skole samarbeid, minoritetsrådgivere, arrangert ekteskap, tvangsekteskap
<i>Abstract</i> This research project has been made on assignment of the Norwegian Directorate of Integration and Diversity (IMDi). The objective is to bring forth more information and knowledge on ethnic minority parents' perspectives on the views and values of youths in relation to equality, love and family. The starting point of the project is the IMDi's need for more knowledge and tools in connection to the establishment of minority counsellors in upper secondary school with the aim of preventing forced marriages and assisting minority pupils complete their upper secondary education (measure no. 4 in the 2007 governmental action plan against forced marriages). The empirical material consists of five focus group interviews with in total 28 ethnic minority parents. In the interviews the participants reflected upon own and others experiences with being a parent in a minority and migration context and potential value choices in relation to ethnic minority youths life choices. Topics that were discussed relate to family, gendered norms and values, gendered socialisation, marriage, schooling and education. Because the minority counsellors will assist in initiating a broader dialogue with parents on topics such as forced marriage and honour related violence dialogue and contribute to home-school collaboration, the parents' experiences with the school as a collaborator in the upbringing of their children and as a conveyor of values have a central focus. The report describes some of the challenges parents face in a minority and migration context and points to some challenges and dilemmas in connection to the establishment of parent with the aim of preventing forced marriages. The project is a continuation of a report on ethnic minority youth, life choices and value conflicts called <i>Ungdom med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg - en kunnskapsstatus</i> written by ISF on behalf of IMDi.
<i>Index terms</i> Minority youth, ethnic minority, family, parents, value conflict, life choices, home- school collaboration, minority counsellors, arranged marriage, forced marriage